

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VIEŠOSIOS TEISĖS INSTITUTAS

DEIMANTĖ DŽERMEIKIENĖ

VALSTYBĖS ĮMONIŲ TEISINIS REGULIAVIMAS
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
doc.dr. Gintautas Vilkelis

Vilnius, 2017

TURINYS

ĮVADAS	4
1. VALSTYBĖS ĮMONIŲ SAMPRATA, TEISINIS STATUSAS IR VEIKLOS SRITYS	7
1.1. Valstybės įmonių atsiradimas	8
1.2. Valstybės įmonių teisinio reguliavimo raida	7
1.3. Valstybės įmonių skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių	16
1.4. Valstybės įmonių valdymą reglamentuojanti teisinė bazė	20
2. VALSTYBĖS ĮMONIŲ TEISINIO REGULIAVIMO PROBLEMOS	27
2.1. Viešojo intereso sąvokos apibrėžtumo trūkumas	27
2.2. Valstybės įmonių valdymo depolitizavimo teisinis reguliavimas	32
2.3. Valstybės įmonių valdybos narių skyrimo problemas	34
2.4. Valstybės įmonių vadovų skyrimo problema	37
3. VALSTYBĖS ĮMONIŲ TEISINĖS SPRAGOS: TYRIMAS IR REZULTATAI	44
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas	43
3.2. Tyrimo duomenų analizė	46
3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas	52
IŠVADOS	56
REKOMENDACIJOS	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	65
SUMMARY	66
ANOTACIJA	67
ABSTRACT	68
PRIEDAI	69

LENTELIŲ, PAVEIKSLŲ IR PRIEDŲ SĄRAŠAS

LENTELĖS

1 lentelė. Valstybės įmonių steigėjų skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių	17
2 lentelė. Valstybės įmonių sampratos skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių	18
3 lentelė. Valstybės įmonių akcininkų/savininkų skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių	19
4 lentelė. Valstybės įmonių valdymo organų skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių	19
5 lentelė. Valstybės įmonių sąrašas (2017)	25
6. lentelė. Anketos rezultatai	52

PAVEIKSLAI

1 pav. Valdymo koordinavimo centro funkcijos	14
2 pav. Valstybės įmonių tikslai, teisės ir pareigos	21

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Anketa „Valstybės įmonių teisinio reguliavimo problemos“	70
---	----

ĮVADAS

Temos aktualumas. Kas yra valstybės įmonės? Kokiu tikslu jos steigiamos? Ar tinkamai ir veiksmingai veikia šių įmonių teisinis reguliavimas? Kaip tai įtakoja kiekvieną Lietuvos pilietį?

Tai klausimai, į kuriuos atsakymai šiai dienai yra aktualūs ir reikšmingi, nes paliečia kiekvieną iš mūsų.

Šiame darbe bus apžvelgtos visos valstybės įmonių vieta tarp kitų valstybės valdomų įmonių, raida ir teisinis reguliavimas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnyje yra nustatyta, kad „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“¹. Jų tikslas yra įgyvendinti viešąjį interesą, tuo pačiu tikslu yra teikiamos ir viešosios paslaugos. Todėl, „siekiant įgyvendinti valstybei svarbias funkcijas ir teikti paslaugas, kurių negali ar nenori atlikti kitos teisinės formos įmonės“², yra steigiamos valstybės, savivaldybių įmonės ir viešosios įstaigos. Kiekvienas pilietis kasdieną susiduria su viešosiomis paslaugomis, net apie tai nepagalvodamas. Vairuojame mašinas keliais, kuriuos tvarko valstybės įmonės, mūsų būstą prižiūri ir komunalines paslaugas teikia savivaldybės įmonės, o vaikas ryte vedamas į viešąją įstaigą – darželį.

Egzistuoja teritorinis viešųjų paslaugų teikimo pasiskirstymas. Savivaldybių įmonės ir viešosios įstaigos teikia komunalines, švietimo, socialines ir kitas paslaugas tik tam tikroje teritorijoje. O valstybės įmonės yra atsakingos už paslaugų, teikimą valstybės mastu, pavyzdžiui, prižiūrėti miškus, kelius, registruoti fizinių ir juridinių asmenų nekilnojamąjį turtą.

Lietuvoje, jau nuo nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. pradėjo veikti pirmosios valstybės įmonės, nuo to laiko iki šių dienų nuolat kito valstybės įmonių skaičius, jų veiklos pobūdis, efektyvumo lygis. Valstybės įmonės, savivaldybės įmonės, viešosios įstaigos turi didelę reikšmę kiekvienos šalies ekonomikai, todėl teisinė bazė, reguliuojanti jų veiklą, turi atitikti to laikotarpio poreikius. Todėl įstatymų leidėjas reaguodamas į socialinę ir ekonominę situaciją keitė valstybės įmonių valdymo bei administravimo teisinį reguliavimą, todėl smarkiai keitėsi pagrindinis teisės aktas reguliuojantis valstybės įmonių veiklą - Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymas, kuris buvo priimtas dar 1994 m. gruodžio 21 d. Užsienio valstybių patirtis parodė, kad esminis tikslas šioje srityje yra padidinti minėtų įstaigų efektyvumą. Efektyvesnė veikla atneša naudos tiek pačioms įmonėms, tiek valstybei ir jos

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės žinios, 1992-11-30, Nr. 33-1014, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA>

² Apie VKC. Prieiga internete, <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2006>, žiūrėta 2016-12-05.

piliečiams, nes sudaro sąlygas padidinti įmonių teikiamų paslaugų ir kuriamų produktų kokybę³ bei sumažinti teikiamų paslaugų kainą.

Valstybės įmonių teisinio reguliavimas svarbus mūsų valstybei, visuomenei ir kiekvienam piliečiui. Valstybės įmonių teisinio reguliavimo problema yra aktuali dėl daugelio priežasčių, tai ir socialiniai pokyčiai įtakojantys naują požiūrį į valstybės įmonių svarbą, reikalinga naujų teisės normų adaptacija naujiems reiškiniams, be to šie socialiniai – teisiniai reiškiniai kelia susirūpinimą ar tinkamai valdomos ir administruojamos valstybės įmonės, ar mes paprasti piliečiai nenukenčiame, nepatiriame žalos.

Nors valstybės įmonių Lietuvoje veikla yra labai aktuali kasdieniame gyvenime ir pasižymi dideliu problemišku, nes nuolatos buvo ir toliau yra siekiama tobulinti šių subjektų veiklą bei kontrolę. Valstybės įmonės teikia viešąsias paslaugas ir tenkina viešąjį interesą, todėl yra aktualus teisinis reguliavimas, kad jų veikla būtų kuo efektyvesnė, kas automatiškai pagerintų teikiamų paslaugų kokybę ir sumažintų kainas, **todėl šiame darbe keliami problema** - Ar valstybės įmonių teisinis reguliavimas orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus?

Temos mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Kalbėti apie valstybės valdomas įmones šiai dienai labai populiari viešojoje erdvėje, taip pat ši tema mėgstama žurnalistų, tačiau mokslinėje literatūroje analizuota pakankamai siaurai, galima paminėti, kad N. Laurišonytė (2014) tyrė Lietuvos valstybės valdomų įmonių vadovų politizaciją, M. Anužis ir V. Sinkevičius (2015) nagrinėjo nepriklausomų valdybos narių atrankos gaires. Darbe autorius apžvelgs naujausius teisės aktus reguliuojančius valstybės įmonių valdymo teisinį reguliavimą, esančias spragas, tai pagrįsdamas atliktu tyrimu.

Darbo reikšmė ir originalumas. Mokslinės literatūros apie valstybės įmones nėra gausu, todėl šiame darbe daugiausiai bus remiamasi teisės aktais, institucijų viešai skelbiama informacija, atsižvelgiama į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos tyrimus apie viešojo sektoriaus įmonių ir įstaigų veiklą ir kitais duomenimis susijusiais su šio darbo tema. Darbas reikšmingas tuo, kad tyrimas sutelkiamas į dabartinį valstybės įmonių valdymo kintantį teisinį reglamentavimą bei šio reglamentavimo probleminius aspektus.

Magistro darbo tyrimo objektas: Valstybės įmonių teisinis reguliavimas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir apibendrinti valstybės įmonių teisinio reguliavimo mechanizmą, apžvelgti ir įvertinti esamą reglamentavimą.

³ Apie VKC. Prieiga internete, <http://vkc.vtf.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/vvi-pertvarka/pertvarkos-tikslai>, žiūrėta 2016-12-05.

2. Išanalizuoti ir įvertinti valstybės įmonių svarbą, paskirtį ir nepakankamą teisinį reguliavimą valdymo ir administravimo srityje.

3. Nustatyti su kokiomis problemomis buvo ir yra susiduriama valstybės įmonių valdymo teisiniame reguliavime bei įvertinti jau priimtus ar reikalingus priimti sprendimus šioje srityje.

Ginamieji teiginiai:

1. Valstybės įmonių teisinio reguliavimo spragos tiesiogiai įtakoja neefektyvų įmonių valdymą ir administravimą, o tai paveikia kiekvieną pilietį.

2. Depolitizuotas valstybės įmonių valdymas – pagrindas Lietuvos Respublikos ekonominiam ir socialiniam vystymuisi.

Tyrimo tikslas. Nustatyti su kokiomis problemomis buvo ir yra susiduriama valstybės įmonėms vykdant valdymo funkcijas bei įvertinti jau priimtus ar reikalingus priimti sprendimus šioje srityje.

Tyrimo metodologija. Rengiant darbą ir sprendžiant darbe nustatytus tikslus bei uždavinius, taikomi metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, istorinių dokumentų analizė, lyginamoji analizė, anketinė apklausa. Apklauskos metodu bandyta iširti darbe iškelto problemos pagrįstumą, gauta informacija apibendrinama analizuojama, lyginama su mokslinės literatūros šaltiniuose pateikiama informacija, siekiant suformuoti išvadas bei galimus pasiūlymus.

Tyrimo struktūra. Darbas susideda iš įvado, trijų dalių, išvadų, siūlymų, literatūros sąrašo.

Pirmojoje dalyje pateikiama teorinė šio darbo dalis, aptariama teoriniu požiūriu analizuojama valstybės valdomų įmonių tipai, samprata, reikšmė piliečiui ir visuomenei, apžvelgiama kas yra valstybinės įmonės, koku pagrindu jos valdomos, teisinio reguliavimo mechanizmas bei jo pokyčiai, raida. Antrojoje dalyje apžvelgiamos valstybės įmonių valdymo ir administravimo teisinio reguliavimo problemos ir tobulinimo galimybės. Trečioji dalis skirta aprašyti atliktą tyrimą, jo metodiką, organizavimą, atlikto tyrimo duomenų analizę bei apibendrinimą. Darbas baigiamas išvadomis ir rekomendacijomis.

1. VALSTYBĖS ĮMONIŲ SAMPRATA, TEISINIS STATUSAS IR VEIKLOS SRITYS

Šiame skyriuje teoriniu požiūriu analizuojama valstybės įmonių samprata, jų vieta tarp valstybės valdomų įmonių, reikšmė piliečiui ir visuomenei.

Šiame skyriuje plačiau bus apžvelgta kas yra valstybinės įmonės, koku pagrindu jos valdomos, teisinio reguliavimo mechanizmas bei jo pokyčiai, raida.

1.1. Valstybės įmonių atsiradimas

Valstybė tiesiogiai dalyvauja ekonomikoje jau nuo seno. Tačiau valstybės vaidmuo pastebimai sustiprėjo po didžiųjų praeito amžiaus nelaimių – dviejų pasaulinių karų. Pokario metais vykusį rekonstrukciją lėmė tai, kad valstybių valdžia dalyvavo ekonomikoje vykdant strateginius projektus, steigė naujas įmones, ypatingai transporto, energetikos ir bankininkystės sektoriuose.

Bėgant metams, valstybės valdomos įmonės tapo mažiau produktyvios, lyginant su privataus kapitalo įmonėmis. Tą lėmė spartus naujų technologijų vystymasis, pasaulio globalizacija, išsivysčiusi tarptautinė prekyba. Visa tai reikalavo iš įmonių lankstumo, ko valstybės įmonės neturėjo. Pirmoji valstybė, kuri pradėjo privatizacijos bangą 7 dešimtmetyje buvo Vokietija, o Jungtinėje Karalystėje valstybės įmonės buvo aktyviai privatizuojamos 9 dešimtmečio pradžioje. Vėliau šią tendenciją perėmė kitos šalys ir susimąžino valstybės valdomų įmonių skaičių.

Po Sovietų sąjungos žlugimo, nepriklausomybę atgavo daug valstybių. Iki 1990 tose valstybėse veikė planinės ekonomikos modelis, praktiškai visas turtas priklausė valstybei. Atgavusios nepriklausomybę valstybės pasuko linko rinkos ekonomikos, todėl reikėjo įgyvendinti daug reformų, norint pasivyti išsivysčiusias vakarų valstybes.

Valstybinių įmonių privatizavimas taip pat gali būti priemonė papildyti valstybės biudžetą.

Egzistuoja trys valstybės įmonių valdymo tipai⁴:

- Decentralizuotas – įmones valdo ministerijos, pasiskirstę pagal sektorius. Didžiausia šio modelio problema yra tai, kad sunku atskirti valstybės kaip savininko ir rinkos reguliuotojo funkcijas.
- Dualus – nuosavybės funkcijas atlieka ministerijos, tačiau visa sistema koordinuojama vienos institucijos.

⁴Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24. 35.

- Centralizuotas – kai visas įmones valdo viena institucija. Šį modelį galima laikyti efektyviausiu, valdymo funkcijos yra aiškiai atskirtos nuo politikos įgyvendinimo.

Lietuvoje pastaraisiais metais buvo pereinama prie dualaus modelio, o prieš tai ilgus metus veikė decentralizuotas modelis.

1.2. Valstybės įmonių teisinio reguliavimo raida

Lietuvai 1990 m. atkūrus nepriklausomybę, reikėjo kuo skubiau imtis ūkio pertvarkos. Centralizuotą planinę ekonomiką turėjo pakeisti ekonominė sistema paremta rinkos principais. Siekiant sukurti rinkos ekonomiką, reikėjo įvykdyti kapitalo pasiskirstymą, nes planinėje ekonomikoje praktiškai visas turtas priklausė valstybei. Todėl Lietuvos valstybė iki 1991 m. parengė pirmąją privatizacijos strategiją, buvo siekiama pritraukti investuotojų iš užsienio. Reikia pažymėti, kad jau 1990 m. buvo įsteigtos pirmosios valstybės valdomos įmonės, kurios buvo vadinosios valstybinėmis. Šiame poskyryje bus lygiagrečiai apžvelgiamas valstybės ir savivaldybių įmonių teisinio reguliavimo procesas ir privatizavimo proceso eiga, nes šie reiškiniai yra labai glaudžiai susiję.

1990-1994 m. valstybinių įmonių ir valstybinių akcinių įmonių veikla buvo reglamentuojama tuo metu galiojusiame Lietuvos Respublikos valstybinių įmonių įstatyme.⁵ Jame, valstybinė įmonė buvo apibrėžiama kaip „iš valstybės (vietos savivaldybės) lėšų įsteigta įmonė“⁶. Jeigu tokia įmonė išleisdavo akcijų (priėmusi įnašų), kurių nominali vertė nėra didesnė kaip 1/5 įmonės įstatinio kapitalo, ji buvo laikoma valstybine įmone, tačiau jeigu įmonė išleisdavo akcijų, kurių nominali vertė didesnė kaip 1/5 įmonės įstatinio kapitalo, ji būdavo laikoma valstybine akcine įmone. Valstybinės ir valstybinės akcinės įmonės buvo laikomos ribotos atsakomybės juridiniais asmenimis. Valstybinės ir valstybinės akcinės įmonės galėjo steigti Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir jos pavedimu įgaliota ministerija. Už įmonės valdymą būdavo atsakingi kolegialūs organai – direktorių valdyba, stebėtojų taryba, darbuotojų ir akcininkų susirinkimai. Pagrindinis valdymo organas buvo direktorių valdyba, kurią turėdavo sudaryti nuo 3 iki 9 narių direktorių.⁷ Galima matyti, kad pirmuosius 4 metus Lietuvoje valstybės įmonės buvo valdomos taikant decentralizuotą įmonių valdymo modelį, kai atskiros ministerijos buvo atsakingos už konkrečias įmones.

⁵Lietuvos Respublikos valstybinių įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1990, Nr. 30-709.

⁶ Ibid;

⁷ Ibid;

Kaip jau minėta, nuo 1991 m. prasidėjo labai reikšmingas valstybės turtui procesas – privatizacija. 1991 m. vasario 28 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas⁸, kuriame buvo apibrėžti valstybės turto, tame tarpe ir valstybinių įmonių, privatizavimo tvarka.⁹ Privatizavimas vyko už investicinius čekius, kas leido daugumai gyventojų aktyviai dalyvauti šiame procese. Valstybė į pirminį privatizavimo planą netraukė valstybinių įmonių, veikiančių energetikos, ryšių ir transporto srityse.¹⁰ 1992 ir 1993 m. buvo privatizuotos dalis stambių valstybinių įmonių – gamyklų, nes jos buvo technologiškai atsilikę, kad jose gaminama produkcija galėtų su vakaruose pagaminamais produktais.

Svarbu, kad 1994 m. Lietuvos valiuta, litas susieta su doleriu. Tas buvo padaryta siekiant santykinio kainų stabilumo ilgesniu laikotarpiu, 1994 m. Lito patikimumo įstatymu¹¹ litas susietas su JAV doleriu fiksuotu kursu 1 doleris už 4 litus. Taip pat buvo numatyta, kad Lietuvos banko išleisti litai privalo būti ne mažiau kaip 100 procentų padengti aukso ir konvertuojamosios valiutos atsargomis.¹² Šie sprendimai įnešė daugiau stabilumo į Lietuvos ekonomiką, Lietuva tapo patrauklesnė potencialiems užsienio investuotojams.

1995 m. įsigaliojo Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymas¹³ ir naujoji Akcinių bendrovių įstatymo redakcija¹⁴. Dalis valstybinių įmonių buvo likviduotos, reorganizuotos į akcines bendroves ar privatizuotos. Akcinės bendrovės statusas sudarė teisinę prielaidą efektyviau organizuoti darbą ir racionaliau disponuoti turtu.

Likusi dalis įmonių, kurios buvo įtrauktos į neprivatizuotinų iki 2000 metų įmonių sąrašą¹⁵, pertvarkytos į biudžetines įstaigas, savivaldybės įmones, o kitos – į valstybės įmones. Valstybės ir savivaldybių įstatyme nustatyta, kad būtinas valstybės ir savivaldybių įmonių valdymo organas yra administracija, kurios veiklai vadovauja administracijos vadovas. Jis skiriamas pasirašius darbo sutartį tarp valstybės ar savivaldybės įmonės steigėjo ir darbuotojo.¹⁶

Taigi, tik 1995 m. sukurtos pirmosios savivaldybių įmonės, kai savivaldybių tarybos įgijo teisę steigti savivaldybės įmones. Savivaldybės įmone buvo laikoma tokia įmonė, kuri įsteigta iš savivaldybės turto arba teisės aktų nustatyta tvarka perduota savivaldybei, nuosavybės teise priklausanti savivaldybei. 1995 m. Lietuvoje prasidėjo naujas privatizavimo etapas, kuris apėmė didžiąsias valstybės įmones, nes jos negaudomos investicijų sumenko, o valstybė tokioms inves-

⁸ Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1991, Nr. 10-261.

⁹ Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1991, Nr. 10-261.

¹⁰ Šimėnas. A. *Ekonomikos reforma Lietuvoje*. Vilnius: Pradai, 1996. 105.

¹¹ Lietuvos Respublikos lito patikimumo įstatymas. Valstybės žinios, 1994-03-30, Nr. 24-378, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5744>

¹² Lietuvos bankas. Istorija. Prieiga internete: https://www.lb.lt/lt_about_history; žiūrėta 2015 11 30.

¹³ Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049.

¹⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1046.

¹⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000-ųjų metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-205.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049.

ticijoms neturėjo pakankamai lėšų. Tais pačiais metais buvo priimtas Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas¹⁷, pagal kurį valstybei priklausantis turtas galėjo būti perleistas už grynusius pinigus rinkos kainomis perleistas fiziniams ir juridiniams asmenims. Buvo atsisakyta investicinių čekių sistemos ir sudarytos sąlygos visiems Lietuvos ir užsienio subjektams įsigyti Lietuvos valstybės turtą. Pagrindė institucija privatizavimo procese paskirtas Turto bankas.¹⁸

1998 m. įvyko Rusijos ekonominė krizė, kuri stipriai paveikė Lietuvos ekonomiką. 1999 m. Lietuvos bendras vidaus produktas sumažėjo 1,5 %. Smarkiai augo nedarbas: 1998 m. – 14,7 %, 1999 m. – 16,2 %, 2000 – 18,8 %.¹⁹ Taip pat sumažėjo eksporto apimtys, eksportas į Rusiją 1998 m. sumažėjo net 70 %.

Todėl 1998 m. įvykęs valstybei priklausiusios AB „Lietuvos telekomo“ 60 % privatizavimas prisidėjo prie valstybės viešųjų finansų stabilizavimo. 1999 m., po skandalingo proceso, buvo privatizuota dalis valstybei priklausiusių AB „Mažeikių nafta“ akcijų.

Laikotarpyje nuo 1990 m. iki 2000 m. buvo padėti valstybių ir savivaldybių teisinio reguliavimo pagrindai. Dalis valstybės įmonių buvo privatizuota, nes valstybė negalėjo skirti pakankamai investicijų jų vystymui. Privatizavimo procesas taip pat leido papildyti valstybės biudžetą sunkiu ekonomikai laikotarpiu.

Nuo 2000 m. privatizacijos procesas sulėtėjo. Lietuvos pagrindinis tikslas tuo metu buvo narystė Europos Sąjungoje ir NATO. Stojant į Europos Sąjungą reikėjo atlikti daug pokyčių Lietuvos teisinėje bazėje. Stojimo į Europos Sąjungą procesas rezultatas – įsipareigojimas, stojimo į Europos Sąjungą sutartyje, uždaryti valstybės įmonės „Ignalinos atominė elektrinė“ valdomą Ignalinos atominę elektrinę iki 2009 m. Šis įsipareigojimas ilgą laiką kėlė daug diskusijų, buvo bandoma pratęsti atominės elektrinės naudojimą terminą, tačiau to pasiekti nepavyko.

Kita strateginė sritis, kurią paveikė privatizacija buvo dujų sektorius. 2002 - 2004 m. vyko AB „Lietuvos dujos“ privatizavimas, dalis valstybei priklausiusių akcijų buvo parduota Vokietijos konsorciui Ruhrgas AG ir EON Energie AG, o kita dalis Rusijos koncernui „Gazprom“. 2003 m. Šiais metais taip pat buvo privatizuota didžioji dalis alkoholio pramonės įmonių.

Nepaisant vykusių privatizacijos procesų, Lietuvoje 2003 m. buvo net 298 valstybės valdomos įmonės. Lyginant su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis, tai buvo didelis skaičius. Todėl Lietuvoje buvo palaipsniui mažinamas šių įmonių skaičius, kol 2008 m. jų liko tik 108.

¹⁷Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1995, Nr. 61-1530.

¹⁸ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000-ųjų metų numatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-205.

¹⁹Pukelienė, V. Deksnytė, I.Valiutų krizių poveikis ekonomikoms: Rusijos atvejis ir atgarsiai Lietuvoje. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*. 2010. 1. 160.

2003 m. Valstybės ir savivaldybių įstatyme buvo atlikta daug pakeitimų ir jis išdėstytas nauja redakcija²⁰. Buvo pakeista valstybės ar savivaldybės įmonės valdymo struktūra. Įtvirtinta, kad įmonei vadovauja vienasmenis organas – vadovas ir savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija. Atsisakyta ankstesnio valdymo organo – administracijos.

Dar galima išskirti, kad šiame laikotarpyje įsivyravo įdomi tendencija – valstybės įmonės teikė paskolas savo darbuotojams. Pavyzdžiui, Valstybės kontrolė valstybės įmonių audito metu nustatė, kad VĮ „Klaipėdos regioniniai keliai“ savo darbuotojams 2004-2008 m. suteikė net 2,6 mln. litų beprocentinių paskolų tokiems tikslams kaip būsto įsigijimas, remontas ir kt.²¹ Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatyme nebuvo numatyta galimybė skolinti darbuotojams iš valstybės įmonės apyvartinių lėšų. Valstybės įmonių pagrindinis tikslas yra teikti viešąsias paslaugas ir vykdyti viešą veiklą, siekiant tenkinti viešuosius interesus. Beprocentinių paskolų teikimas privatiems asmenis – darbuotojams, nėra viešoji paslauga ar veikla tenkinanti viešuosius interesus, todėl ji yra nesuderinama su valstybės įmonės veiklos tikslais. Vykdydama šią veiklą valstybės įmonė taip pat prisiimdavo riziką dėl paskolos negrąžinimo, turėdavo padengti su šiomis paskolomis susijusius mokesčius.

Kabant apie valstybės valdomas įmones, reikia nepamiršti politinių partijų įtakos. 2013 m. N. Laurišonytės atliktas tyrimas „Lietuvos valstybės valdomų įmonių vadovų politizacija“²² parodė, kad yra glaudus ryšys tarp valdžioje esančios politinės daugumos ir jų atstovų skyrimo valstybės įmonių vadovais. Ilgiausiai valdžioje išbuvusi politinė partija turi daugiausiai savo atstovų valstybės įmonių vadovybėje.²³

„2008 m. visame pasaulyje prasidėjo ekonominė krizė, kuri stipriai paveikė Lietuvos ūkį. Lietuvos ekonomika 2009 m. susitraukė net 15 proc., nedarbo lygis pasiekė 13,7 proc. valstybės skola išaugo dvigubai, iki beveik 30 proc. BVP.²⁴ Tuometinei valdžiai reikėjo imtis visų įmanomų priemonių, kad būtų sutaupyta biudžeto išlaidų. Todėl, siekiant pertvarkyti valstybės turto valdymą, kad jis taptų orientuotas į paslaugų vartotoją ir rezultatus, jiems pasiekti skirtų išteklių naudojimo efektyvumą ir skaidrumą, 2009 m. sausio 28 d. buvo įsteigta Valstybės valdymo tobulinimo (Saulėlydžio) komisija.“²⁵

Saulėlydžio komisija 2009 m. pateikė pasiūlymą parengti valstybės įmonių veiklą reglamentuojančius teisės aktų projektus ir juose nustatyti²⁶:

²⁰ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2004-01-07, Nr. 4-24, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR_35E7B34FF641

²¹ Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24. 25.

²² Laurišonytė N. Lietuvos valstybės valdomų įmonių vadovų politizacija. *Politologija*, 2014, 68-95.

²³ Ibid.

²⁴ Swedbank. Ekonomikos apžvalga, 2010 04.

²⁵ Valstybės valdymo tobulinimo komisijos (Saulėlydžio komisijos) 2009-2012 m. veiklos ataskaita. Rezultatai ir gairės tolesniems pokyčiams. 9.

²⁶ Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24. 39.

- ✚ šiuos valstybės įmonių kriterijus: įmonė turi būti strateginės reikšmės nacionaliniam saugumui;
- ✚ valstybės įmonės ar jų grupės veiklą reguliuoja ar funkcijas paskiria įstatymai ar juos įgyvendinantys teisės aktai;
- ✚ įmonė valdo turtą, kuris nuosavybės teise priklauso valstybei;
- ✚ supaprastintą valstybės įmonių pertvarkymo į bendroves tvarką, nepažeidžiant Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimų;
- ✚ nuostatas, kad valstybės įmonės veiklos ataskaita turi būti viešai skelbiama Juridinių asmenų registre ir įmonės ar savininko teises įgyvendinančios institucijos interneto svetainėje;
- ✚ nuostatas dėl valstybės įmonės valdybos sudarymo;
- ✚ įpareigojimą valstybės įmonėms tvirtinti 3 metų veiklos laikotarpio strategiją, kurią reikėtų peržiūrėti ne rečiau kaip kartą per metus.

Vadovaudamasi išvardintais Saulėlydžio komisijos siūlymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybė pavedė Ūkio ministerijai kartu su kitomis suinteresuotomis institucijomis parengti valstybės įmonių veiklą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimus. Tačiau 2009 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė tik 4 straipsnių pakeitimus Valstybės ir savivaldybių įstatyme²⁷, kuriuose buvo pakeista įmonės valdybos sudarymo tvarka ir nustatyta pareiga, įmonės savininko teises įgyvendinančiai institucijai, priėmus sprendimą dėl įmonės registro duomenų, įstatų ar įmonės vadovo pakeitimo, apie tai informuoti juridinių asmenų registrą.

Galima daryti išvadą, kad ekonominė krizė ir Saulėlydžio komisijos sukūrimas prisidėjo prie valstybės ir savivaldybių įmonių skaičiaus mažinimo ir veiklos efektyvinimo pradžios. Per dešimtmetį padaryta pažanga, tačiau įvyko ir neigiamų dalykų: išaugo politizacijos lygis tarp valstybės įmonių vadovų; kai kurios valstybės įmonės pradėjo vykdyti savo veiklos tikslų neatitinkančią veiklą ir suteikė savo darbuotojams beprocentes paskolas.

2010 m. buvo pirmą kartą parengta valstybės valdomo komercinio naudojimo turto apžvalga parodė, kad daugumo valstybių įmonių veiklos rezultatai buvo prasti, įmonių finansinė kapitalo grąža 2009 m. buvo tik 0,1 proc. Tai gerokai mažesnis rezultatas lyginant su kitomis Europos valstybėmis.²⁸

2010 m. buvo pradėta vykdyti valstybės valdomų įmonių pertvarka. Jos tikslas buvo siekti, kad valstybė tarptų atsakinga ir profesionali įmonių savininkė, vykdanči efektyvesnę įmo-

²⁷Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 4, 5, 6, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Prieiga internete: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=362009&b=> ; žiūrėta 2015 12 02.

²⁸Valstybės valdomos įmonės. Prieiga internete: <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc> ; žiūrėta 2015 12 03.

nių veiklą. Pirmiausia, 2010 m. liepos 14 d. buvo patvirtintas valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių aprašas²⁹ ir Ūkio ministerija paskirta valstybės įmonių, akcinių bendrovių ir uždaryjū akcinių bendrovių, kurių akcininkė yra valstybė, gero valdymo politikos formavimą ir šios politikos įgyvendinimą koordinuojančia institucija.

2010 m. gruodžio 1 d. buvo patvirtinta valstybės valdomų įmonių efektyvumo didinimo koncepcija³⁰. Rengiant koncepciją buvo atsižvelgta į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) atliktus tyrimus, kurie parodė, jog nebūtina valstybės valdomas įmones privatizuoti siekiant padidinti jų efektyvumą. EBPO yra apžvelgusi sėkmingai įgyvendintas valstybės valdomų įmonių reformas ir apibendrinusi gerą patirtį patvirtino gaires šioje srityje.³¹ Lietuva jau nuo 2000 Lietuvos Respublikos Vyriausybės programose įtraukdavo siekį tapti EPBO nare. Tačiau norint įstoti į šį klubą reikia atitikti griežtus reikalavimus, valstybės įmonių efektyvumas ir skaidrumas yra vienas iš jų.

2010 metų gruodžio 1 d. priimtoje koncepcijoje buvo nustatyta, kad:

- ✚ „valstybės įmonės savo veiklą turi vykdyti skaidriai;
- ✚ valstybės nuosavybės ir reguliavimo funkcija turi būti atskirta;
- ✚ reikia numatyti aiškius valstybės valdomų įmonių veiklos tikslus;
- ✚ reikia pertvarkyti įmonių valdymo organų skyrimo ir atlygio skaičiavimo tvarką;
- ✚ patobulinti rinkos sektorių reguliavimą.“³²

Nors valstybės valdomų įmonių efektyvumo didinimo koncepcija buvo patvirtinta 2010 m. gruodžio mėn., tačiau Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo pakeitimai buvo priimti tik 2011 m. gruodžio 1 d. Juose buvo nustatyta skaidresnė ir efektyvesnė valstybės ir savivaldybių įmonių finansinės atskaitomybės, pelno paskirstymo tvarka.

2012 m. birželio 6 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašą.³³ Jame nustatyta,

²⁹Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 birželio 6 d. nutarimas Nr. 1052 dėl Valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių aprašo patvirtinimo ir koordinuojančios institucijos paskyrimo. Valstybės žinios, 2010, Nr. 88-4637.

³⁰Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1731 dėl Valstybės valdomų įmonių efektyvumo didinimo koncepcijos patvirtinimo. Valstybės žinios, 2010, Nr. 145-7447.

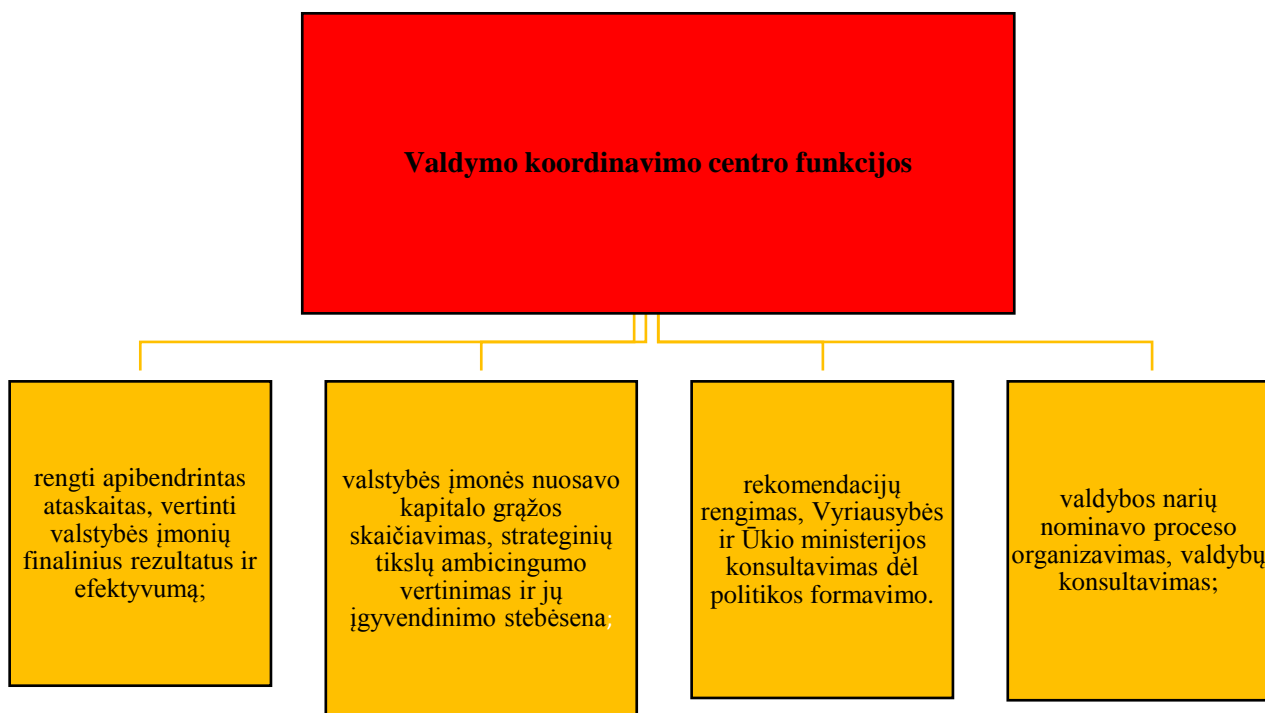
³¹OECD Guidelines on Corporate Governance of State-owned Enterprises. OECD 2005. Prieiga internete: <http://corporategovernance.lt/uploads/docs/OECD%20Guidelines%20on%20Corporate%20Governance%20of%20State-Owned%20Enterprises.pdf>; žiūrėta 2015 12 02.

³² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1731 dėl Valstybės valdomų įmonių efektyvumo didinimo koncepcijos patvirtinimo. Valstybės žinios, 2010, Nr. 145-7447.

³³Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 665 dėl valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo. Valstybės žinios, 2012, Nr. 67-3394.

kad bus kuriamas Valdymo koordinavimo centras, įmonių valdybų kompetencijos ir nepriklausomumo kriterijai.

2012 m. rugsėjo mėnesį buvo žengtas žingsnis nuo decentralizuoto valstybės įmonių valdymo link dualaus ir įkurtas valstybės įmonių valdymo koordinavimo skyrius Valstybės turto fonde, kuriam numatytos šios funkcijos ³⁴:

1 pav. Valdymo koordinavimo centro funkcijos (šaltinis ³⁵)

2014 m. buvo įvykdyta institucinė reforma, ir valstybės įmonė Valstybės turto fondas sujungta su valstybės įmone Turto banku. Valdymo koordinavimo centro funkcijas atlieka valstybės įmonės Turto banko valstybės valdomų įmonių valdymo koordinavimo skyrius. Tokiu būdu Lietuvoje buvo įtvirtintas dualus valstybės įmonių valdymo modelis.

Kaip jau minėta, vienas Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos tikslų yra tapti EPBO nariais. Dabartinės Vyriausybės programoje nurodoma, kad „narystė šioje organizacijoje reiškia valstybės stabilumo ir ekonomikos pripažinimą, naujų investicijų pritraukimą.“³⁶ Valstybės valdomų įmonių reguliavimas yra viena svarbiausių sričių, kurioje reikia įgyvendinti reformas siekiant narystės EPBO.

³⁴ Apie VKC. Prieiga internete: <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc>; žiūrėta 2015 12 02.

³⁵ Apie VKC. Prieiga internete: <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc>

³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa. Valstybės žinios, 2012, Nr. 149-7630.

Nuo 2010 m. vykdomi valstybės valdomų įmonių teisinio reguliavimo pakeitimai padarė teigiamą postūmį, tačiau dabartinėje Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo redakcijoje yra išlikę nuostatos, kurios neprisideda prie efektyvaus šių įmonių darbo. Vis dar išlieka politizuotas įmonių valdybos narių skyrimo modelis, kuris neleidžia valdybose atsirasti daug nepriklausomų ir kompetencijos turinčių fizinių asmenų. Vietoj to, valdybos nariais tampa valstybės tarnautojai, kuriuos deleguoja savininkės teisės įgyvendinanti institucija. Iki 2015 m. kovo 1 d. jie, valdybos posėdžiuose, balsuodavo tik pagal savo institucijų duotą įgaliojimą.

Reikia pažymėti, kad nuo 2015 m. kovo 1 d., ne valstybės tarnautojai jau gali tapti valdybos nariais, tačiau tik 16-ikoje didžiausių valstybės valdomų įmonių. Dabartinėje Valstybės ir savivaldybių įstatymo redakcijoje yra numatyta, kad „fiziniai asmenys, valstybės įmonėse, kurių balanse nurodyto turto vertė ne mažesnė negu 14 000 000 eurų ir pardavimo grynosios pajamos per ataskaitinius finansinius metus yra lygios arba viršija 5 800 000 eurų, turi sudaryti ne mažiau kaip 1/3 įmonės įstatuose nurodyto valdybos narių skaičiaus“.³⁷ Apribojimas, kad fiziniai asmenys gali sudaryti tik 1/3 valdybos narių skaičiaus ir tik didžiosiose valstybės įmonėse, nustatytas įvertinus tai, kad kitos mažesnės įmonės negeneruoja pakankamai pelno, jog galėtų mokėti bent minimalų atlygį nepriklausomiems valdybų nariams. Nepriklausomiems valdybos nariams taip pat gali atrodyti mažiau patraukli galimybė dalyvauti nedidelės, specifinėje srityje veikiančios valstybės įmonės valdyboje.

Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį, kad savivaldybių įmonės nesilaiko tokių aukštų skaidrumo reikalavimų kaip valstybės įmonės. Galima pastebėti, kad tarp Valdymo koordinavimo centro tinklalapyje skelbiamos informacijos trūksta naujausių duomenų apie savivaldybių įmones ir jų finansinius rezultatus.

Nuo 2010 metų iki 2016 metų buvo padaryta daug teigiamų pokyčių valstybės įmonių teisiniame reguliavime, kuriais įnešta daugiau skaidrumo ir efektyvumo. Siekiant įstoti į EPBO įsteigtas Valdymo koordinavimo centras, nustatyta efektyvesnė ir skaidresnė įmonių finansinės atskaitomybės, pelno paskirstymo tvarka, iš dalies depolitizuota valstybės ir savivaldybių įmonių valdybos narių skyrimo tvarka.

„Lietuvos valstybė – svarbi akcinių bendrovių ar uždarytų akcinių bendrovių akcininkė ir valstybės įmonių savininkė, valdanti daugiausia komercinio naudojimo turto šalyje (rinkos vertė 2016 metų pirmojo pusmečio duomenimis siekė 5,5 mlrd. eurų). Valstybės valdomos įmonės sukuria svarią ekonominę vertę ir ženkliai prisideda prie visos šalies ekonominės raidos,

³⁷Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049. 10 str. 2 d.

svarbių strateginių projektų įgyvendinimo, be to, tai visos valstybės, tai yra visų Lietuvos mokesčių mokėtojų, turtas.“³⁸

Taigi, galima išskirti valstybei priklausančias įmones:

1. Valstybės įmonės. Tai yra iš valstybės turto įsteigtos arba įstatymų nustatyta tvarka valstybei perduotos įmonės, kurios nuosavybės teise priklauso valstybei ir šioms šioms įmonėms perduotą bei įgytą turtą jos valdo, naudoja bei disponuoja patikėjimo teise.³⁹

2. Kitos įmonės, kurios akcinio kapitalo pagrindu (teisinės formos – akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės), kai valstybės akcijos sudaro ne mažiau kaip 51 procentą visų įmonės akcijų. Tokių įmonių veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas.⁴⁰

1.3. Valstybės įmonių skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių

Norint išskirti valstybės įmones iš kitą teisinę formą turinčių įmonių, t. y. akcinių ir uždaruųjų akcinių bendrovių, viešųjų įstaigų, biudžetinių įstaigų analizuoti teisės aktai, kuriuose nurodoma samprata, steigėjai, akcininkai bei savininkai.

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2009 m. gruodžio 23 d. buvo atliktas valstybinis auditas, kurio metu buvo nagrinėjamas valstybės įmonių valdymas ir pateikta ataskaita Nr. VA-P2-20-13-24⁴¹. Šioje ataskaitoje buvo nagrinėjama kuo šios skiriasi nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių.

Pagrindiniai skirtumai yra nurodyti sudarytoje lentelėje: iš jos matoma kokie skirtumai tarp akcinių ir uždaruųjų akcinių bendrovių, viešųjų įstaigų, biudžetinių įstaigų, analizuojama per valdymo prizmę:

➤ Valstybės įmonės steigėja gali būti tik valstybė, o akcinės bendrovės steigėjais gali būti ir fiziniai juridiniai asmenys. Viešąsias įstaigas gali steigti valstybė, savivaldybės ir kiti iš įstaigos veiklos nesiekiantys sau naudos asmenys, o biudžetinė įstaiga steigiama įstatymo nustatyta tvarka.⁴²

Tai atsispindi sudarytoje lentelėje:

³⁸ Apie VKC. Prieiga internete <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc>

³⁹ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000-07-31, Nr. 64-1914, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E22116F1B0E0/hlNOtsBAbW>

⁴¹ Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24, <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2006>

⁴² Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24, <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2006>

	Valstybės įmonės (VĮ)	AB ir UAB	Viešosios įstaigos (VŠĮ)	Biudžetinės įstaigos (BĮ)
Steigėjai	VĮ nutarimu steigia Vyriausybė, kiti įstatymai nenustato kitaip	Steigėjai gali būti ir fiziniai ir juridiniai asmenys. Kiekvienas bendrovės steigėjas turi įsigyti bendrovės akcijų ir tapti jos akcininku. Bendrovės steigėja gali būti ir valstybė.	VŠĮ steigėjai gali būti valstybė, savivaldybės ir kiti iš įstaigos veiklos nesiekiantys sau naudoti asmenys. Steigėjai tampa įmonės dalininkais. Kai steigėjas valstybė, steigimo sutartyje turi būti nurodoma valstybės institucija, kuriai pavedama atstovauti steigėjui.	BĮ, išlaikomų iš Lietuvos valstybės biudžeto, steigimo teisinis pagrindas yra įstaigos steigimo aktas, kurį gali priimti Lietuvos Respublikos Seimas, Vyriausybė, ministerijos ar kitos valstybinės institucijos

1 lentelė. Valstybės įmonių steigėjų skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių ⁴³

- Valstybės įmonės, skirtingai negu biudžetinės ar viešosios įstaigos ar akcinės bendrovės, savo veikla turi tenkinti viešuosius interesus ir siekti pelno.⁴⁴
- Valstybės įmonės, taip pat kaip biudžetinės ir viešosios įstaigos, yra viešieji juridiniai asmenys, kurie skirtingai negu privatūs juridiniai asmenys, tokie kaip akcinės bendrovės, gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teise ir pareigas, kurias negali prieštarauti jų steigimo dokumentuose nurodytiems veiklos tikslams, t. y. įgytas specialus teisnumas.⁴⁵

Tai atsispindi sudarytoje lentelėje:

	Valstybės įmonės (VĮ)	AB ir UAB	Viešosios įstaigos (VŠĮ)	Biudžetinės įstaigos (BĮ)
Samprata	VĮ yra iš valstybės turto įsteigta arba įstatymų nustatyta tvarka valstybei perduota įmonė	Bendrovė yra įmonė, kurios įstatinis kapitalas padalytas į dalis, vadinamas akcijomis	Tai pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, kurio tikslas tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią vi-	BĮ - valstybės arba savivaldybės institucija, steigiamą nustatyta tvarka, visiškai arba iš dalies išlaikoma iš biudžeto ir taip įvardinta steigimo akte ir nuostatuose.

⁴³ Apie VKC. Prieiga internete <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc>, žiūrėta 2016-12-01;

⁴⁴ Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24, <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2006>;

⁴⁵ Ibid.

			suomenei naudingą veiklą.
--	--	--	---------------------------

2 lentelė. Valstybės įmonių sampratos skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių ⁴⁶

➤ Valstybės įmonių savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos valdymo organai neturi teisės iš įmonės gauti naudos ir pelno dalies. Skirtingai nei privačių juridinių asmenų dalyviai.⁴⁷

Tai atsispindi sudarytoje lentelėje:

	Valstybės įmonės (VI)	AB ir UAB	Viešosios įstaigos (VŠĮ)	Biudžetinės įstaigos (BI)
Savininkai Akcininkai	Įmonės įstatuose turi būti nurodyta įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija ir jos kompetencija.	Akcininkai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie turi įsigiję bendrovės akcijų. Kiekvienas akcininkas bendrovėje turi tokias teises, kokias suteikia jam nuosavybės teise priklausančios akcijos. Bendrovės akcijų gali turėti ir valstybė.	Jei dalininkas yra vienas asmuo, jis vadinamas VŠĮ savininku. Savininkui ir dalininkui taikomos tokios pat teisės.	
Savininko teisės ir pareigos	Įstatymu pavesta nustatyti įmonės veiklos strategiją, priimti sprendimus reorganizuoti ar likviduoti įmonę ar kt.		Dalininkas (savininkas) gali dalyvauti ir balsuoti viešosios įstaigos visuotiniuose dalininkų susirinkimuose, susipažinti su įmonės dokumentais	

⁴⁶ Apie VKC. Prieiga internete <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc>

⁴⁷ Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24, <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2006>;

Akcininkų teisės ir pareigos	<p>Akcininkai turi turtines teises)teisę gauti bendrovės pelno dalį, gauti bendrovės lėšų, nemokamai gauti akcijų ir kt.) ir neturtines (dalyvauti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, juose balsuoti ir kt.), turi teisę gauti reikalingą informaciją.</p> <p>Visuotinis akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus ir laikomas įvykusi, kai jame dalyvauja akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia 1/2 visų balsų</p>	
-------------------------------------	--	--

3 lentelė. Valstybės įmonių akcininkų/savininkų skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių ⁴⁸

➤ Valstybės įmonių valdyme tiesiogiai dalyvauja įmonės vadovas ir valstybė per Vyriausybę ar jos įgaliotą instituciją. Akcinės bendrovės ar viešosios įstaigos valdymo organai yra vadovas ir atitinkamai visuotinis akcininkų/dalininkų susirinkimas, o biudžetinės įstaigos valdymo organas - vadovas.⁴⁹

	Valstybės įmonės (VĮ)	AB ir UAB	Viešosios įstaigos (VŠĮ)	Biudžetinės įstaigos (BĮ)
Valdymo organai	Įmonės organai -įmonės savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija ir vienasmenis valdymo organas - įmonės vadovas. Įmonės įstatuose gali būti numaty-	Bendrovė turi turėti visuotinį akcininkų susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą – bendrovės vadovą. Bendrovėje gali būti sudaromas kolegialus priežiūros organas – stebėtojų taryba ir kolegialus valdymo organas – valdyba. Visuotinis akcininkų susirinkimas neturi teisės pavesti kitiems bendrovės organams spręsti jo	Viešoji įstaiga turi turėti visuotinį dalininkų susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą – VŠĮ vadovą. Įstaigos įstatuose gali būti numatytas ir kolegialus valdymo organas.	Tik įstaigos vadovas

⁴⁸ Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24 Prieiga internete <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2006>;

⁴⁹Prieiga internete: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3309>, žiūrėta 2016-12-01;

	tas ir kolegialus įmonės valdymo organas - valdyba.	kompetencijai priskirtų klausimų.		
	Pastaba: Visuotinis akcininkų susirinkimas turi išimtinę teisę, pvz.: keisti bendrovės įstatus, rinkti ir atšaukti audito įmonę, tvirtinti metinę finansinę atskaitomybę. Valstybės įmonėje šios teisės deleguotos savininko teisės ir pareigos įgyvendinančiai institucijai			
Vadovo skyrimas	Įmonės vadovą skiria ir atšaukia savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija	Bendrovės vadovą renka, atšaukia ir atleidžia iš pareigų nustato jo atlyginimą, tvirtina pareiginius nuostatus, skatina jį ir skiria nuobaudas bendrovės valdyba (jei valdyba nesudaroma – stebėtojų taryba, jei ir ji nesudaroma -visuotinis akcininkų susirinkimas.	Visuotinio dalininkų susirinkimo įgaliojimas asmuo VŠĮ vardu sudaro darbo sutartį su VŠĮ vadovu ir ją nutraukia.	BĮ vadovauja vadovas, kurį skiria pareigoms ir atleidžia iš jų steigėjas.

4 lentelė. Valstybės įmonių valdymo organų skirtumai nuo kitą teisinę formą turinčių įmonių⁵⁰

Atlikta analizė, leidžia formuoti išvadą, kad valstybės įmonės veiklos organizavimo forma neleidžia jokių nuosavybės teisių perdavimo, kadangi valstybei priklauso visų priimamų sprendimų kontrolė. *Dėl šios priežasties labai svarbu valstybinių įmonių valdymo bei administravimo teisinis reguliavimas, vadovo ir valdybos narių skyrimo teisinio reguliavimo analizė bei priimamų sprendimų teisinis įvertinimas.*

1.4. Valstybės įmonių valdymą reglamentuojanti teisinė bazė

Lietuvoje valstybės įmonių savininko teisės ir pareigas valstybė įgyvendina padedama Vyriausybės arba jos įgaliotų valstybės valdymo institucijų remiantis LR Valstybės ir savivaldybės įmonių⁵¹ bei Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo⁵² įstatymais ir jų veiklą reglamentuojančiais teisės aktais.

⁵⁰ Valdymo ir skaidrumo politika. Prieiga internete <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc>

⁵¹ Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049. 3 str. 2 d.

⁵² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 665 „Dėl Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo. Valstybės žinios, 2012-06-16, Nr. 67-3394 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6AF226769DB2>

„Nors įstatyminė bazė, reglamentuojanti valstybinių įmonių veiklą ir valdymą, yra labiau išplėsta nei privataus verslo įmonių, tačiau tai negarantuoja, kad valstybinės verslo įmonės bus valdomos efektyviai ir kokybiškai“⁵³, tai patvirtina minėtuose teisės aktuose esantys neaiškumai.

Pagrindinius trūkumai tai valstybės įmonės vadovo skyrimo tvarkos nebuvimas, konkrečios valdymo struktūros neaiškumas.

Siekiant didinti valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumą, efektyvumą bei diegiant gero valdymo principus, į valstybės valdomų akcinių ir uždarytųjų akcinių bendrovių, o nuo 2015 metų kovo 1 d. ir į valstybės įmonių valdybas renkami nepriklausomi valdybų nariai. Į didžiąsias VVI nepriklausomus valdybų narius atranka atrankos komitetai, o į mažesnes VVI valdybų narius nominuoja savininko teises įgyvendinančios institucijos vadovas.⁵⁴

Valstybės įmonių tikslas yra teikti viešąsias paslaugas, gaminti produkciją ir vykdyti kitą veiklą, siekiant tenkinti viešuosius interesus.⁵⁵

Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatyme reglamentuojamas įmonių pelno pasiskirstymas, tai rodo, kad valstybės ir savivaldybių įmonės gauna pelną iš vykdomos veiklos.

⁵³ Marčiulionytė M., Oržekaiskas P., Juknevičius A. „Valstybinių verslo įmonių valdymo tobulinimo galimybės“, Viejoji politika ir administravimas T12, Nr. 1/2013, p. 36-49

⁵⁴ Valstybės kontrolė. Apie nepriklausomų valdybos narių skyrimą. (2015) <http://vkc.turtas.lt/valdybos-nariams1/nepriklausomi-valdybu-nariai-vvi>

⁵⁵ Valdymo ir skaidrumo politika. Prieiga internete <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc>

2 pav. Valstybės įmonių tikslai, teisės ir pareigos.⁵⁶

Valstybė savo, kaip valstybės valdomų įmonių, savininkės teises įgyvendina per ministerijas ar joms pavaldžias įstaigas. Tai reiškia, kad konkreti ministerija ar jai pavaldi įstaiga įgyvendina jai priskirtos valstybės įmonės savininko teises ir pareigas.

Valstybės įmonę įsteigti gali Lietuvos Respublikos Vyriausybė, savo nutarimu. Valstybės įmonės vadovą skiria savininko teises ir pareiga įgyvendinant institucija. Ji taip skiria ir atšaukia įmonės valdybos narius, jeigu valdyba sudaroma.

2009 m. Valstybės kontrolės pateiktoje valstybinio audito ataskaitoje apie valstybės įmonių valdymą buvo nustatyta, kad valstybės valdomų įmonių skaičius nuo 2003 m. nuolat mažėjo. 2003 m. jų buvo 298, 2004 – 218, 2005 – 176, 2006 – 166, 2007 – 157, 2008 – 108 (aktyviai veikiančios). Valstybės įmonių skaičius palaipsniui mažėja, sujungiant panašią veiklą vykdančias įmones, bei atsisakant įmonių, kurias valdyti valstybei nėra tikslinga, jas privatizuojant. Artimiausiu metu ketinama toliau vykdyti reformą sujungiant ir paskutinių dviejų neapjungtų sektorių įmones – miškų urėdijas ir kelių priežiūros įmones, kurios kartu sudėjus sudaro beveik pusę visų valstybės valdomų įmonių.

Lietuvoje 2017 metų duomenimis yra 78 valstybės įmonės, išvardintų tarpe tarp visų valstybės valdomų įmonių. Į šį sąrašą patenka ir strateginę reikšmę turinčios valstybės įmonės oro uostai, regiono kelių įmonės, Ignalinos atominė elektrinė, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija ir Lietuvos naftos produktų agentūra ir kitos įmonės. Per 2016 metus valstybės valdomų įmonių skaičius sumažėjo 1 valstybės įmonė Seimo leidykla „Valstybės žinios“ – likviduojama. Iki 2013 metų pabaigos popieriniame leidinyje būdavo skelbiami įstatymai ir kiti teisės aktai. Priėmus Teisėkūros pagrindų įstatymą, visi priimti teisės aktai įsigalioja paskelbus juos nebe „Valstybės žiniose“, o viešai ir nemokamai prieinamame elektroniniame Teisės aktų registre, kurį tvarko Seimo kanceliarija⁵⁷.

Autorius pateikia valstybės įmonių sąrašą, kuris sudarytas remiantis 2017 metų duomenimis:

Eil. Nr.	Valstybės įmonės pavadinimas	Valstybei atstovaujanti institucija
1.	valstybės įmonė „Visagino energija“	Ūkio ministerija

⁵⁶ Prieiga internete: <https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=3309>, žiūrėta 2016-12-01

⁵⁷ „Vyriausybė nutraukė leidyklos valstybės žinios veiklą“, Delfi, 2016-05-26, nuoroda internete <http://www.delfi.lt/verslas/medija/vyriausybe-nutrauke-leidyklos-valstybes-zinios-veikla.d?id=71382040>;

Eil. Nr.	Valstybės įmonės pavadinimas	Valstybei atstovaujanti institucija
2.	valstybės įmonė valstybinis miškotvarkos institutas	Aplinkos ministerija
3.	valstybės įmonė Alytaus miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
4.	valstybės įmonė Anykščių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
5.	valstybės įmonė Biržų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
6.	valstybės įmonė Druskininkų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
7.	valstybės įmonė Dubravos eksperimentinė-mokomoji miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
8.	valstybės įmonė Ignalinos miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
9.	valstybės įmonė Jonavos miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
10.	valstybės įmonė Joniškio miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
11.	valstybės įmonė Jurbarko miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
12.	valstybės įmonė Kaišiadorių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
13.	valstybės įmonė Kauno miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
14.	valstybės įmonė Kazlų Rūdos mokomoji miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
15.	valstybės įmonė Kėdainių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
16.	valstybės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija	Susisiekimo ministerija
17.	valstybės įmonė Kretingos miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
18.	valstybės įmonė Kupiškio miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
19.	valstybės įmonė Kuršėnų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
20.	valstybės įmonė Lietuvos oro uostai	Susisiekimo ministerija
21.	valstybės įmonė Marijampolės miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
22.	valstybės įmonė Mažeikių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
23.	valstybės įmonė Nemenčinės miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
24.	valstybės įmonė Pakruojo miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
25.	valstybės įmonė Panevėžio miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
26.	valstybės įmonė Prienų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
27.	valstybės įmonė Radviliškio miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
28.	valstybės įmonė Raseinių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos

Eil. Nr.	Valstybės įmonės pavadinimas	Valstybei atstovaujanti institucija
29.	valstybės įmonė Rietavo miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
30.	valstybės įmonė Rokiškio miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
31.	valstybės įmonė Statybos produkcijos sertifikavimo centras	Aplinkos ministerija
32.	valstybės įmonė Šakių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
33.	valstybės įmonė Šalčininkų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
34.	valstybės įmonė Šiaulių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
35.	valstybės įmonė Šilutės miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
36.	valstybės įmonė Švenčionėlių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
37.	valstybės įmonė Tauragės miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
38.	valstybės įmonė Telšių miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
39.	valstybės įmonė Tytuvėnų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
40.	valstybės įmonė Trakų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
41.	valstybės įmonė Ukmergės miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
42.	valstybės įmonė Utenos miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
43.	valstybės įmonė Valkininkų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
44.	valstybės įmonė Varėnos miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
45.	valstybės įmonė Veisiejų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
46.	Valstybės įmonė Vilniaus miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
47.	valstybės įmonė Zarasų miškų urėdija	Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos
48.	valstybės įmonė „Alytaus regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
49.	valstybės įmonė „Automagistralė“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
50.	valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“	Finansų ministerija
51.	valstybės įmonė „Kauno regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
52.	valstybės įmonė „Klaipėdos regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
53.	valstybės įmonė „Lietuvos paminklai“	Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos
54.	valstybės įmonė „Lietuvos prabavimo rūmai“	Finansų ministerija
55.	valstybės įmonė „Marijampolės regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos

Eil. Nr.	Valstybės įmonės pavadinimas	Valstybei atstovaujanti institucija
56.	valstybės įmonė „Oro navigacija“	Susisiekimo ministerija
57.	valstybės įmonė „Panevėžio regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
58.	valstybės įmonė „Pieno tyrimai“	Žemės ūkio ministerija
59.	valstybės įmonė „Regitra“	Vidaus reikalų ministerija
60.	valstybės įmonė „Šiaulių regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
61.	valstybės įmonė „Tauragės regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
62.	valstybės įmonė „Telšių regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
63.	valstybės įmonė „Utenos regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
64.	valstybės įmonė Vidaus vandens kelių direkcija	Susisiekimo ministerija
65.	valstybės įmonė „Vilniaus regiono keliai“	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos
66.	valstybės įmonė Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centras „GIS-centras“	Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos
67.	valstybės įmonė Energetikos agentūra	Energetikos ministerija
68.	Valstybės įmonė Ignalinos atominė elektrinė	Energetikos ministerija
69.	valstybės įmonė Lietuvos naftos produktų agentūra	Energetikos ministerija
70.	valstybės įmonė Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra	Žemės ūkio ministerija
71.	valstybės įmonė Mašinų bandymo stotis	Žemės ūkio ministerija
72.	valstybės įmonė Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūra	Energetikos ministerija
73.	valstybės įmonė Registrų centras	Teisingumo ministerija
74.	valstybės įmonė Turto bankas	Finansų ministerija
75.	valstybės įmonė Valstybės žemės fondas	Žemės ūkio ministerija
76.	valstybės įmonė Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras	Žemės ūkio ministerija
77.	valstybės įmonė „Mūsų amatai“	Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos
78.	valstybės įmonė „Infostruktūra“	Susisiekimo ministerija

5 lentelė. Valstybės įmonių sąrašas (2017)

Lietuvoje veikiančios valstybės įmonės skiriasi savo tikslais, specifika, infrastruktūra ir veiklos pobūdžiu. Dalį įmonių galima suskirstyti pagal jų veiklos sritį – regionų keliai, pataisos namai, miškų urėdijos. Likusi dalis įmonių yra labai skirtingos savo vykdoma veikla ir turi

visiškai skirtingus veiklos tikslus – Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija ar Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūra.

2. VALSTYBĖS ĮMONIŲ TEISINIO REGULIAVIMO PROBLEMOS

Teisinio reguliavimo analizė atskleidė, kad valstybės įmonių valdymas dar nėra pasiekęs reikiamo lygio, todėl šiame skyriuje bus apžvelgiamos valstybės įmonių valdymo ir administravimo teisinio reguliavimo problemos ir tobulinimo galimybės.

2.1. Viešojo intereso sąvokos apibrėžtumo trūkumas

LR Valstybės ir Savivaldybės įmonių įstatymo 2 straipsnio 3 punkte įtvirtinta nuostata „Valstybės įmonės <..> tikslas – teikti viešąsias paslaugas, gaminti produkciją ir vykdyti kitą veiklą siekiant tenkinti viešuosius interesus⁵⁸. Taigi, svarbu išsiaiškinti kas slypi šioje nuostatoje.

Deja, pačiame LR Valstybės ir Savivaldybės įmonių įstatyme⁵⁹, ši sąvoka nėra reglamentuota.

Tam, kad būtų galima įvertinti teisinio reguliavimo veiksmingumą, t. y. kiek valstybinis reguliavimas išpildo viešojo intereso nubrėžtus poreikius, yra reikalinga aiški viešojo intereso samprata.⁶⁰

Viešojo intereso sąvoka labai paplitusi tiek politikų pasisakymuose, tiek žiniasklaidoje, tačiau ką ji reiškia valstybės įmonių teisinio reguliavimo plotmėje?

Analizuojant viešojo intereso sąvoką, galima susipažinti su mokslinėje literatūroje, pateikiamomis mokslininkų mintimis, atskleidžiančiomis bendrai viešojo intereso esmę ir prasmę.

Anot, U. Trumpulio, mokslinėje literatūroje viešasis interesas dažniausiai yra siejamas su visuomenės interesu, tai patvirtina A.Driukas ir V.Valančius, kurie teigia, kad viešasis interesas yra visų pirma visuomenės interesas, o valstybė būdama visuomenės politinė organizacija, privalo atstovauti ir jį ginti.⁶¹

„Moderniaisiais laikais ši sąvoka persikėlė į norminio teisinio reguliavimo lygmenį, paplito labai įvairiose jo srityse ir gali būti aptinkama daugelio Europos valstybių bei tarptautinės teisės aktuose - faktiškai visur, kur vienų ar kitų teisės normų kūrėjai įžvelgia būtinybę nustatyti

⁵⁸Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.29FB2C8807FE/ZiQvkXyLVf>

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.29FB2C8807FE/ZiQvkXyLVf>

⁶⁰Žemaitaitis R. Viešoji intereso sąvokos neapibrėžtumas Lietuvoje atveria kelius piktnaudžiavimui (2013). <http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvas-naujienos/viesojo-intereso-savokos-neapibreztumas-lietuvoje-atveria-kelius-piktnaudziavimui-925370/>, žiūrėta 2016-12-12.

⁶¹ Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas, *Socialinių mokslų studijos* 2 (6) (2010), p. 123-137

tam tikrą reglamentavimą, specifiškai apsaugantį visuomenės ar bent jos dalies svarbius poreikius nuo galimai jiems kylančių grėsmių.⁶² Vartojant viešojo intereso sąvoką itin plačiame teisinio reguliavime kontekste, ES šalių teisės aktuose paprastai nesistengiama formuluoti norminių jos apibrėžimų. „Šios sąvokos aiškinimas dėl jos daugiaspektiškumo tradiciškai paliekamas teismų praktikai. Nacionalinių teismų, Europos Žmogaus teisių teismo, Europos Teisingumo teismo praktika viešojo intereso sąvokos turinį teisės aktuose atskleidžia per tokias kategorijas kaip socialinis teisingumas, teisėtumas, objektyvumas, vertybių prioritetas kiekybės atžvilgiu, proporcingumas, interesų derinimas ir kt. Iš Europos Teisingumo teismo jurisprudencijos analizės yra daroma išvada, kad šio teismo interpretacijoje viešojo intereso koncepcija pabrėžia kolektyvinio intereso prioritetą prieš individualių subjektų privačius interesus. Tuo pačiu viešasis interesas suprantamas kaip plati sąvoka, apimanti politinę, socialinę, kultūrinę ir dvasinę viešojo gyvenimo sritis, kuriai būdingas dinamizmas. Vadinasi, ji gali kisti kartu su pačia visuomene ir būti vis naujai interpretuojama įvairiose teisės taikymo srityse.“⁶³

Taigi, „viešojo intereso sąvokos apibrėžimo teisės aktuose problema filosofijos, sociologijos, ekonomikos, politologijos, teisės mokslų teoretikai viešojo intereso (angl. *public interest* ⁶⁴) sąvoką gvildena šimtmečius ir yra sukūrę daug jos interpretacijų. Pavyzdžiui, Jaunius Gumbis mini, kad viešasis interesas yra vienas iš visuotinai pripažintų individo autonomijos ribojimo pagrindų“⁶⁵. Tačiau „daugelyje įstatymų nuostatos, įpareigojančios informuoti ar tartis su visuomene, išnyksta. Todėl turėtų būti stebima ir reaguojama į teisinių aktų priėmimą ir įgyvendinimą. Viena iš artimiausių užduočių – <...> peržiūrėti nebaigtą Viešojo intereso gynimo įstatymo projektą. Laikaisi nuomonės, kad įstatyme apibrėžus, kas yra viešasis interesas, teismuose būtų lengviau įvardinti, kada viešasis interesas yra ginamas“⁶⁶.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime apibrėžė viešojo intereso sampratą, pažymėdamas, kad viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; tai inter alia visuomenės atvirumas ir darna, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisės viešpatavimas ir kt. Tiesa, dėl vertybių dar vieningai

⁶² LR Seimo žmogaus teisių komitetas kartu su Lietuvos žmogaus teisių asociacija konferencijos medžiaga „Viešasis interesas ir jo gynimas“ (2011) <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>

⁶³ LR Seimo žmogaus teisių komitetas kartu su Lietuvos žmogaus teisių asociacija konferencijos medžiaga „Viešasis interesas ir jo gynimas“ (2011) <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>

⁶⁴ Dažnai tapačia ar beveik tapačia prasme vartojamos ir kitos sąvokos - viešasis gėris (angl. public good), viešasis poreikis (angl. public need), bendrasis interesas (angl. general interest) ir kt.

⁶⁵ Jaunius Gumbis. Public Interest: Problem of Conceptualisation. V., 2006 [http://mfo.smf.ktu.lt/Edukin/zumalas/archive/pdf72006%201%20\(5n/1%20Jaunius%20Gum](http://mfo.smf.ktu.lt/Edukin/zumalas/archive/pdf72006%201%20(5n/1%20Jaunius%20Gum)

⁶⁶ LR Seimo žmogaus teisių komitetas kartu su Lietuvos žmogaus teisių asociacija konferencijos medžiaga „Viešasis interesas ir jo gynimas“ (2011) Op.cit.

nesutariama. Kitoje nutartyje Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas nurodė, kad „viešasis interesas yra dinamiškas, kintantis“⁶⁷ (Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d., 2006 m. rugsėjo 21 d., 2007 m. gegužės 15 d. nutarimai), o juk pamatinės vertybės nekinta! Profesorius Alfonsas Vaišvila viešuoju interesu vadina bendruoju visuomenės interesu pagrįstas vertybes. Bendrasis interesas pirmiausiai susijęs su tautos saugumu, išlikimu, politinės laisvės ir nepriklausomybės vertybėmis ir poreikiu jas apginti, išlaikyti. A.Vaišvilos nuomone, su privataus intereso įsivyravimu prasideda Lietuvos valstybės ir visuomenės riedėjimas žemyn, ir taip nuo XVI a., kai Lietuva prarado valstybingumą. Nemokėdami naudotis laisve, Lietuvos bajorai du šimtus metų mokėsi ją branginti nelaisvėje, mokėsi privatų interesą derinti su bendruoju (viešuoju). Panaši būklė ir šiandienos mūsų valstybėje. Nuvilta kelis dešimtmečius skiepyto primityvaus kolektyvizmo, visuomenė metėsi į kitą kraštutinumą – į privataus intereso adoravimą.⁶⁸ <...> Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų (Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d., 2005m. gegužės 13 d., 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimai)“.⁶⁹

Privataus intereso skirtumas nuo viešojo intereso įpareigoja valstybę įtvirtinti tam tikrus viešojo intereso gynimo mechanizmus. Viešojo intereso gynimą, kaip dispozityvumo principo išimtį, nulemia viešojo intereso prigimtis. Pagal oficialiąją konstitucinę doktriną, kurioje metodologiškai konstruojama viešojo intereso samprata, paprastai ieškoma pusiausvyros tarp viešojo intereso ir partikuliarių interesų – grupinių ar individulių, juolab kad jie taip pat tampa tarsi vieši, nes yra ginami viešosios teisės priemonėmis. Žinoma, tokia pusiausvyra pateisinama tik tada, kai ne tik viešasis, bet ir partikuliarus interesas yra konstituciškai pagrįstas. Taigi viešajam interesui negali būti suteikiama pirmenybė visiškai ignoruojant konstituciškai pagrįstą partikuliarų interesą; jei tam tikras partikuliarus interesas negali būti konstituciškai pagrindžiamas, viešasis interesas su juo nėra „derinamas“⁷⁰.

„Konstitucinis Teismas pateikia universalų metodologinį viešojo intereso sampratos standartą, kartu siaurina neapibrėžtumą, leidžiantį bet kurį interesą aiškinti kaip bendrą, t. y. įtvirtina saugiklius: atitinkamas teismo žingsnis turi būti motyvuotas ir pagrįstas, o viešasis interesas turi būti siejamas, pirma, su santykinai didele visuomenės dalimi, ir, antra, su tam

⁶⁷ LR Seimo žmogaus teisių komitetas kartu su Lietuvos žmogaus teisių asociacija konferencijos medžiaga „Viešasis interesas ir jo gynimas“ (2011) Op.cit

⁶⁸ LR Seimo žmogaus teisių komitetas kartu su Lietuvos žmogaus teisių asociacija konferencijos medžiaga „Viešasis interesas ir jo gynimas“ (2011) Op.cit

⁶⁹ LR Seimo žmogaus teisių komitetas kartu su Lietuvos žmogaus teisių asociacija konferencijos medžiaga „Viešasis interesas ir jo gynimas“ (2011) <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>

⁷⁰ Ibid.

tikromis pamatinėmis konstitucinėmis vertybėmis“.⁷¹ „Nubrėžti vienareikšmę takoskyrą tarp viešojo ir privataus intereso yra sudėtinga. Teismai tai atlieka vertindami konkrečias bylos aplinkybes. Viešasis interesas turi būti derinamas su individo autonominiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės. Šios dvi konstitucinės dimensijos negali būti supriešinamos ir turi būti užtikrinama jų teisinga pusiausvyra (Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai). Dažnai viešasis ir privatus interesai gali iš dalies arba visiškai sutapti (viešasis interesas gali būti personifikuotas), kitaip tariant, yra nemažai atvejų, kai asmens subjektinė teisė ar teisėtas interesas reikšmingas ir visuomenei ar jos daliai. Taigi riba tarp viešojo ir privataus intereso yra labai sąlyginė: remiantis teisiniu viešojo intereso gynimu gali būti ginami ir privatus interesai. Tačiau ši riba išlieka, kai teismai taiko savo suformuluotus viešojo intereso nustatymo kriterijus.“⁷²

Nagrinėjant pačias sąvokas „viešasis“ - ir „interesas“. Sąvokos lietuvių kalbos išteklių visuomeninėje sistemoje aiškinamos sekančiai - „viešasis“ – viešas - visiems skirtas, visuomenės naudojamas, atviras, neslaptas,⁷³ o „interesas“ - svarbus, rūpimas dalykas; reikalas, nauda (asmens, visuomenės, valstybės), susidomėjimas. Taigi, suliejus šias dvi sąvokas gauname: visiems skirta nauda (asmens, visuomenės valstybės).

Taigi, tai sąvokos „viešasis interesas“ analizė pažodžiui, tačiau būtina įvertinti ir teisine prasme.

Mūsų valstybė – Respublika yra visų žmonių, viešas reikalas (res publica). Tai suponuoja jos egzistencijos tikslą – apsaugoti ir atstovauti viešąjį interesą. Mūsų valstybės pagrindinis Konstitucinis principas „valstybės įstaigos tarnauja žmonėms“⁷⁴. Tarnavimas žmonėms reiškia kiekvienam atskirai ir visiems kartu, tikslu – aptarnauti visuomenę, užtikrinant jos saugumą, stabilumą, palaikant normalaus socialinio suderinamumo sąlygas.

Kadangi valstybės įmonės priklauso valstybei, o valstybė priklauso visiems piliečiams – mokesčių mokėtojams, todėl tai mūsų visų turtas, už kurį esame atsakingas kiekvienas. Tik tinkamas šio turto teisinis reguliavimas lems kiekvieno iš mūsų poreikių patenkinimą ir valstybės raidą.

⁷¹Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutartis (2014) <http://eteismai.lt/byla/100856020440058/3K-7-414/2014>

⁷²Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutartis (2014) <http://eteismai.lt/byla/100856020440058/3K-7-414/2014>

⁷³ Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema, viešojo intereso sąvoka (2016) <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>

⁷⁴Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės žinios, 1992-11-30, Nr. 33-1014, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA>

Taigi, valstybė pareiža atstovauti ir ginti kiekvieno iš mūsų interesus (viešąjį interesą), o tai pirmiausia reiškia užtikrinti, kad valstybė tai atlieka per valstybinio valdymo institucijas, kur viena jų valstybės įmonės.

Kaip jau pastebėta, kad LR Valstybės ir Savivaldybės įmonių įstatymo 2 straipsnio 3 punkte įtvirtinta nuostata „Valstybės įmonės <..> tikslas – teikti viešąsias paslaugas, gaminti produkciją ir vykdyti kitą veiklą siekiant tenkinti viešuosius interesus“⁷⁵ neapibrėžta, valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaitoje nustatyta, kad „nėra suformuotos aiškios valstybės politikos valstybės įmonių atžvilgiu, neaišku, kokią veiklą turi vykdyti ir kokias viešąsias paslaugas, svarbias visuomenei, turi teikti valstybės įmonės teisinę formą turinčios įmonės ir kokią grąžą valstybei jos turėtų duoti.“⁷⁶

Kadangi įstatyme neįtvirtinta, konkrečiai kokia veikla Valstybės įmonės siekia tenkinti viešuosius interesus, taigi kai jis yra įgyvendinamas, juo vadovaujasi ir vertinimą atlieka pati institucija. Cituojant Dianą Korsakaitę – tai kas yra „viešasis interesas“, paliekamas spręsti pačiai reguliuojančiai institucijai, kuri jį atstovauja. Tuomet atsiranda galimybė, grindžiant reguliavimo sprendimus bei jų įgyvendinimo būdus, taip interpretuoti viešąjį interesą, kad jis gali nesutapti su viešuoju interesu *per se* ir viešasis interesas gali būti netinkamai panaudotas tiek formuojant reguliavimo politiką, tiek ją įgyvendinant.⁷⁷

Taigi, „viešojo intereso“ sąvokos neapibrėžtumas suponuoja galimybę įmonių vadovams interpretuoti vykdomą veiklą savaip, pasinaudojant šia spraga – piktnaudžiauti savo teisėmis.

Todėl tikslinga plačiau pakalbėti apie viešųjų ir privačių interesų derinimo problematiką.

Vieši ir privatūs interesai valstybės įmonėse - ar tai suderinama?

LR Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymu „siekama suderinti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačius ir visuomenės viešuosius interesus, užtikrinti kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, įtvirtinti priimamų sprendimų nešališkumą ir užkirsti kelią atsirasti ir plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje“⁷⁸ šiuo įstatymo siekis taikomas valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims, šiai asmenų grupei priklauso ir asmenys dirbantys valstybės įmonėse.

⁷⁵Lietuvos Respublikos valstybinių įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1990, Nr. 30-709.

⁷⁶Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24. 39.

⁷⁷ Korsakaitė D. Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas, *Ekonomika* 2006, 76.

<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367155385687/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁷⁸LR Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, *Žin.* (1997, Nr. 67-1659), 1 str.

Taigi, kalbant toliau, kaip valstybės įmonės galėtų vykdyti imperatyvų įsipareigojimą – „tenkinti viešuosius interesus“ vykdant savo veiklą, kai ši sąvoka neįtvirtinta ir neaiški. Autoriaus nuomone, kiekviena valstybės įmonė turi turėti įstatyme numatytą pareigą – sukongretinti ir įvardinti kokius konkrečiai viešuosius interesus tenkina vykdydama savo veiklą, per savo tikslus, kitaip tariant valstybės įmonės „kad įgyvendintų suteiktas galias, vadovaujantis „viešaisiais principais ir nacionaliniais pagrindais, tačiau ne polinkiais ar išankstiniais nusistatymais ir intrigomis“⁷⁹.

2.2. Valstybės įmonių valdymo depolitizavimo teisinis reguliavimas

Autorius savo darbe nagrinėdamas iškeltą problemą – „Ar valstybės įmonių teisinis reguliavimas orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus?“ susidūrė su valdžios pasikeitimu, kas sąlygojo ir teisės aktų kaitą. 2016-12-13 Vyriausybės nutarimu Nr. XIII-82 patvirtinta Vyriausybės programa⁸⁰ patvirtina tai, kad šiandieninis valstybės įmonių teisinis reguliavimas neturi aiškiai išreikštų ir skaidrių valdymo tikslų. Pagrindinė problema su kuria yra susiduriama, tai valstybės įmonių vadovų atrankos tvarkos trūkumas.

Apie „savų“ susodinimą į valstybines įstaigas kalbėjo ir premjeras Saulius Skvernelis „Mes nesame įdarbinimo agentūra, partijos nariai tą puikiai žino nuo pirmos dienos. Yra kitokios žaidimo taisyklės. Kol būsiu premjeras, nei Vyriausybė, nei jai pavaldžios įstaigos nebus įdarbinimo agentūromis partiečiams“⁸¹.

Valstybės įmonių veikla turi didžiulį poveikį šalies ekonomikai ir gerovei. Mokslininkai analizuojantys valstybės įmonių valdymo efektyvumą, teigia, jog tinkamas šių įmonių valdymas labai svarbus dar ir todėl, kad jos visada apima ir socialinius, ir ekonominius, ir strateginius valstybės interesus.

Beje, šių įmonių valdysena laikoma tokia svarbia, kad Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija ją vertina priimdama naujus narius, nuolat atlieka savo valstybių narių šių įmonių reformų analizę, teikia rekomendacijas, kurios pripažįstamos, kaip geriausias tarptautinis standartas. Pavyzdžiui Skandinavijos šalyse valstybės valdomos įmonės dirba pelningai, skaidriai – nėra politikų kišimosi, informacija skelbiama viešai.

⁷⁹ Korsakaitė D. Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas, *Ekonomika* 2006, 76.

<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367155385687/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁸⁰ Vyriausybės programa. 2016-12-13 LR Vyriausybės nutarimas Nr. XIII-82. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ed6be240c12511e6bcd2d69186780352>

⁸¹ Sabaliausko tvirtovė neįveikiama jau du dešimtmečius. Alfa straipsnis 2017-01-27, nuoroda <http://www.alfa.lt/straipsnis/50132825/registru-centras-sabaliausko-tvirtove-neiveikiama-jau-du-desimtmecius>. p. 42.

Kodėl mūsų valstybė dar atsilieka nuo to standarto?

Pirmiausia, pabandykime mūsų valstybės įmonių tinklalapiuose paieškoti informacijos apie įmonių valdybas ir vadovus. Pavyzdžiui, VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos tinklalapyje tik nurodyta struktūra, kituose valstybinių įmonių tinklalapiuose tai kartojasi.

„Baltic Institute of Corporate Governance“ atlikus Lietuvos valstybės valdomų didžiųjų įmonių 1992-2012 m. tyrimą paaiškėjo, kad nėra skelbiama informacijos apie 70 proc. vadovų politinę priklausomybę, studijas ir patirtį. „Kas čia galėtų būti slapta? Jei jie renkami pagal išsilavinimą, kompetenciją, patirtį, kuri gali padėti daryti įmonei pelną, tai visiems paaiškintų, kodėl būtent tas asmuo tapo direktoriumi. Skaidrumo stoka – didelė problema, nes tai visuomenei kelia nepasitikėjimą, kaip valdomas jos turtas. Bet tai susiję su tuo, kad šiems procesams įtaką nori daryti politinės jėgos, teigia „Baltic Institute of Corporate Governance“ (Bendrovių valdymo institutas Baltijos šalyse) valdybos narė Sonata Matulevičienė.⁸²

Lietuvoje yra „norma“, kad jei keičiasi politinė partija, keičiasi ir valstybės įmonės vadovai, valdybos nariai, stebėtojai. „Politinių ciklų“ principu formuojamas valdymas netinkamas, todėl šios srities teisinio reguliavimo permainos neišvengiamos.

Tam kad išvengti „politinio murkdymosi“ politinėje priklausomybėje, būtina sutvarkyti valstybės įmonių valdymo teisinį reguliavimą, tuomet valstybės įmonės įgautų prasmę ir pradėtų dirbti Lietuvos žmonių labui.

Valstybės įmonių valdymo ir administravimo teisiniame reguliavime egzistuoja spragos patvirtina ir 2016-12-13 Vyriausybės Nutarimu Nr. XIII-82 patvirtinta Vyriausybės programa, kurios 243 p. nurodytas siekis „Sieksime depolitizuoti valstybės įmonių valdymą.<...> Valstybės įmonė turi veikti kaip rinkos dalyvė ir kaip socialinės naudos visuomenei teikėja. Į viešąsias paslaugas teikiančių valstybės įmonių ir (arba) savivaldybių įmonių valdymą įtrauksime vartotojų ir bendruomenių atstovus. Bet kuriuo atveju joms turi vadovauti savo srities profesionalai ir jokių atveju jų valdymo organai neturi tapti menkai kompetetingų partijų atstovų prieglauda. Užtikrinsime valdymą, pagrįstą geriausia praktika, profesionalumu, skaidrumu ir atsakomybe“.⁸³

⁸² Veidas. Kas ir kaip valdo valstybės valdomas įmones, 2013-12-12. Nuoroda internete: <http://www.veidas.lt/kas-ir-kaip-valdo-valstybes-valdomas-imones>

⁸³ Vyriausybės programa. 2016-12-13 LR Vyriausybės nutarimas Nr. XIII-82. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ed6be240c12511e6bcd2d69186780352>

2.3. Valstybės įmonių valdybos narių skyrimo problema

Siekiant didinti valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumą, efektyvumą bei diegiant gero valdymo principus nuo 2015 metų kovo 1 d. ir į valstybės įmonių valdybas renkami nepriklausomi valdybų nariai. Į didžiąsias VVĮ nepriklausomus valdybų narius atranka atrankos komitetai, o į mažesnes VVĮ valdybų narius nominuoja savininko teises įgyvendinančios institucijos vadovas.

Valdymo koordinavimo centras aptarnauja atrankos komitetus ir konsultuoja savininko teises įgyvendinančias institucijas dėl valdybų sudarymo bei pagal užklausas teikia nepriklausomų narių kandidatūras. Taip pat skiria vieną iš septynių narių į valstybės įmonių valdybos atrankos komitetą.

Svarbu paminėti tai, kad nuo 2010 m. vykdomi valstybės valdomų įmonių teisinio reguliavimo pakeitimai padarė teigiamą postūmį, tačiau dabartinėje Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo redakcijoje yra išlikę nuostatos, kurios neprideda prie efektyvaus šių įmonių darbo.

Autorius atkreipia dėmesį į dabartinį valstybės įmonių valdybos narių atrankos teisinį reglamentavimą, 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė 2015 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą parinkimo tvarkos aprašo redakciją patvirtintą patvirtinimo nutarimu Nr. 196⁸⁴, kuris reguliuoja kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą, nurodytų Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 10 straipsnio 2 ir 3 dalyse⁸⁵, atranką į valstybės įmonių ar savivaldybės įmonių valdybą.

Šiame apraše yra įtvirtinti kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomų įmonių kolegialaus organo narius:

1. Bendrieji reikalavimai:

- ✓ turi aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą išsilavinimą⁸⁶;
- ✓ neatimta ir neapribota teisė eiti atitinkamas pareigas, į kurias pretenduojama, ir atlikti toms pareigoms priskirtas funkcijas⁸⁷;

⁸⁴2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė 2015 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą parinkimo tvarkos aprašo redakciją patvirtintą nutarimu Nr. 196, TAR, 2017-03-23, Nr. 4757 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a76fe2b00f9911e79800e8266c1e5d1b>

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid, 10 str.

⁸⁷ Ibid.

✓ per pastaruosius 5 metus kandidatas nėra atšauktas iš juridinio asmens vienasmenio ar kolegialaus organo dėl netinkamo pareigų atlikimo⁸⁸;

✓ kandidatas nėra asmuo, kuriam nuosavybės teise priklauso tos valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės arba su ja susijusios bendrovės akcijos, ir asmuo, kuris yra tokio akcininko atstovas.⁸⁹

2. Nepriklausomumo kriterijai:

✓ „Kandidatas teikdamas prašymą dalyvauti atrankoje ir iki atrankos procedūrų pabaigos negali būti tos valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurią pretenduoja, ir susijusios bendrovės vadovas ir paskutinius 3 metus neturi būti ėjęs tokių pareigų, taip pat tos valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurią pretenduoja, ir susijusios bendrovės darbuotojas ir paskutinius 3 metus neturi būti ėjęs tokių pareigų, taip pat kandidatas neturi gauti ir per paskutinius 3 metus neturi būti gavęs atlyginimo iš tos valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurią pretenduoja, ir susijusios bendrovės, išskyrus atlygį už kolegialaus organo nario pareigas“.⁹⁰

✓ „Kandidatas neturi turėti nuosavybės teise tos valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės, į kurią pretenduoja, arba su ja susijusios bendrovės akcijų ir negali būti tokio akcininko atstovas.“⁹¹

✓ „Kandidatas teikdamas prašymą dalyvauti atrankoje ir iki atrankos procedūrų pabaigos negali turėti ir per praėjusius 3 metus neturi būti turėjęs verslo ryšių su ta valstybės ar savivaldybės valdoma įmone, į kurią pretenduoja, ir su susijusia bendrove nei tiesiogiai, nei kaip turinčio tokių ryšių subjekto partneris, akcininkas, vadovas ar kolegialaus organo narys. Neturinčiu verslo ryšių kandidatu laikomas subjektas, kuris negauna jokių pajamų iš valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės arba susijusios bendrovės (išskyrus pajamas už kolegialaus organo nario pareigų ėjimą).“⁹²

✓ „Kandidatas teikdamas prašymą dalyvauti atrankoje ir iki atrankos procedūrų pabaigos negali būti ir per paskutinius 3 metus neturi būti buvęs audito įmonės, kuri atlieka ar atliko tos valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurią pretenduoja, ir susijusios bendrovės auditą, partneriu, akcininku, vadovu, kolegialaus organo nariu arba darbuotoju“.⁹³

⁸⁸ Vyriausybės nutarimas Nr. 4757, supra note 55, 10 str. 2d.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

✓ „Kandidatas neturi būti ėjęs tos valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurią pretenduoja, kolegialaus organo nario pareigų 2 iš eilės įstatuose nustatytus įgaliojimų laikotarpius.“⁹⁴

✓ „Kandidatas teikdamas prašymą dalyvauti atrankoje ir iki atrankos procedūrų pabaigos neturi būti konkrečios valstybei atstovaujančios institucijos, kuri yra valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurios kolegialaus organo nario vietą pretenduoja kandidatas, akcijų valdytoja ar savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, darbuotojas ir paskutinius 3 metus neturi būti ėjęs tokių pareigų.“⁹⁵

✓ „Valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės kolegialaus organo nariu nebūtų skiriamas (renkamas) asmuo, jau esantis 3 ar daugiau valstybės ar savivaldybės valdomų įmonių kolegialių organų sudėtyje.“⁹⁶

Be numatytų atrankos kriterijų iš valdybos narių tikimasi:

- „Aukštų etikos normų;
- Neturėti interesų konfliktų;
- Galimybės skirti pakankamai laiko ir įsigilinti į įmonės veiklos specifiką;
- Valdybos, vadovo ar vadovybės lygio darbo patirties;
- Gebėjimo kritiškai mąstyti bei aiškiai perteikti mintis;
- Sugebėjimo matyti bendrą vaizdą bei teikti konstruktyvius pasiūlymus;
- Gebėjimo dirbti komandoje“.⁹⁷

Taip pat svarbu paminėti, kad 2017-03-15 Vyriausybei pritarus Ūkio ministerijos parengtiems teisės aktų pakeitimams, tikėtina, kad padėsiantiems užtikrinti nepriklausomą ir skaidrią Valstybės valdomų įmonių stebėtojų tarybų ir valdybų veiklą. Patvirtintuose pakeitimuose numatyta, kad valstybinių įmonių valdybas turės sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų narių, o į šias pareigas negalės būti paskirti politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojai. Svarbu ir tai, kad pagal šią tvarką bus renkami ne tik valstybės įmonės statusą turinčių įmonių, bet ir valstybės valdomų bendrovių valdybų ar stebėtojų tarybų nariai, o atrankos procesuose galės dalyvauti ir personalo atrankos agentūros. Tokiu būdu siekiama užtikrinti valdybų ir stebėtojų tarybų veiklos profesionalumą ir nepriklausomumą nuo politinės

⁹⁴Vyriausybės nutarimas Nr.4757, supra note 55, 10 str., 3 d.

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0bf2e080199b11e58569be21ff080a8c/wOVgJiduMW>

⁹⁵Ibid.

⁹⁶Ibid.

⁹⁷Valstybės kontrolė. Apie nepriklausomus valdybų narius.(2015) <http://vkc.turtas.lt/valdybos-nariams1/nepriklausomi-valdybu-nariai-vvi>

įtakos bei įgyvendinti Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) rekomendacijas Lietuvai dėl VVĮ valdymo tobulinimo, kas yra svarbu siekiant narystės šioje organizacijoje.⁹⁸

Kiek laiko užima valdybos nario pareigos priklauso nuo atskiros įmonės specifikos, esamos situacijos, iškilusių problemų sudėtingumo. Vidutiniškai valdybos narys turėtų skirti 2-3 dienas, o valdybos pirmininkas 3-4 dienas per mėnesį darbui, susijusiam su valdybos nario pareigomis, bei pasiruošimui ir dalyvavimui valdybos posėdžiuose.⁹⁹

Valdybos nariams yra mokamas atlygis, kurį nustato akcininkų susirinkimas. Rekomenduojama, kad valstybės įmonės valdybos nario atlygis neviršytų 1/4 bendrovės vadovui nustatyto viso atlygio, o valdybos pirmininko – 1/3 tokio atlygio dydžio.

Autoriui kyla klausimas, ar nereikėtų, kad būtų fiksuotas visiems ir visų valstybės įmonių valdybų nariams atlyginimas ir jis turėtų būti mokamas ne iš tos įmonės biudžeto, o iš savininko teises įgyvendinančios institucijos, taip būtų užtikrinama kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, ir įtvirtinamas priimamų sprendimų nešališkumas.

Svarbu paminėti, kad įsigaliojus naujai parengtiems teisės aktų pakeitimams, taip bus užtikrinama nepriklausoma ir skaidri valstybės įmonių valdybų veikla kadangi valdybas sudarys ne mažiau kaip pusė nepriklausomų narių, o juos atrinkti galės personalo atrankos agentūros. Tokiu keliu einant valdybų veikla tikėtina taps profesionalesnė ir nepriklausoma nuo politinės įtakos.

Šiame teisiniame reguliavime autorius išvelgia problemą, kadangi Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo 10 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „Valdybos nariu gali būti skiriamas ir įmonės vadovas.“¹⁰⁰, tačiau valstybės įmonės vadovui nereglamentuoti aukščiau nurodyti nepriklausomumo kriterijai. Todėl sekančiame poskyryje apžvelgsiu valstybės įmonių vadovų skyrimo teisinį reguliavimą ir jame iškylančias problemas.

2.4. Valstybės įmonių vadovų skyrimo problema

Valstybės įmonės nuosavybės teise priklauso valstybei, jų valdymo funkcija priskiriama įmonės valdymo organams. Santykiuose su kitais asmenimis įmonės vardu veikia jos

⁹⁸ Valstybės kontrolė. Žengtas svarbus žingsnis siekiant užtikrinti valstybės valdomų įmonių skaidrų ir efektyvų valdymą. (2015) <http://vkc.turtas.lt/naujienos/zengtas-svarbus-zingsnis-siekiant-uztikrinti-valstybes-valdomu-imoniu-skaidru-ir-efektyvu-valdyma>

⁹⁹Ibid.

¹⁰⁰Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049.

vienasmenis valdymo organas – įmonės vadovas. Jo kompetencija nustatoma Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatyme¹⁰¹ ir įmonės įstatuose. Įmonės vadovo gebėjimas atlikti įmonės valdymo funkcijas yra labai svarbus siekiant įmonės veiklos tikslų, kurie nustatomi įmonės įstatuose, įmonės veiklos strategijoje, kituose planavimo dokumentuose. Nors įmonės vadovu skiriamas viešąjį konkursą laimėjęs įstatymo nustatytus reikalavimus atitinkantis asmuo, jo gebėjimas atlikti įmonės valdymo funkciją skyrimo į pareigas metu nėra akivaizdus.¹⁰²

Be to, neigiamų požymių įmonės vadovo vadybinėje veikloje gali atsirasti ir laikui bėgant. Tokių požymių atsiradimą gali lemti ilgas įmonės vadovo pareigų ėjimas ir nusistovėję vadovavimo principai, kuriuos keisti sugeba nedažnas įmonės vadovas. Įmonės vadovas gali prarasti gebėjimą prisitaikyti prie kintančios aplinkos poreikių ir iššūkių, o užsimezgę ilgalaikiai santykiai su įmonės vadovą skiriančia įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančia institucija gali turėti neigiamos įtakos galimybei objektyviai vertinti įmonės vadovo veiklą.¹⁰³ Siekiant to vengti ir sudaryti prielaidas gerinti įmonių valdymo kokybę bei skatinti periodinę asmenų, turinčių tinkamiausias savybes (pvz., lyderystės, strateginių žinių, personalo valdymo ir pan.) ir vadovavimo patirtį, paiešką į įmonės vadovo pareigas, taip užtikrinant, kad įmonių veiklos organizavimas būtų grindžiamas aktyviais ir efektyviais veiksmais.¹⁰⁴

2016-09-12 Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekte¹⁰⁵ buvo siūloma nustatyti, kad asmuo įmonės vadovu skiriamas ketverių metų kadencijai. Įstatymo projekto uždavinys – nustatyti, kad asmuo įmonės vadovu skiriamas ketverių metų kadencijai, kuriai pasibaigus, įmonės vadovas turi būti atšauktas iš pareigų, paliekant galimybę įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai įmonės vadovą atšaukti iš pareigų iki kadencijos pabaigos. Taip pat nustatyti išimtį, kai su įmonės vadovu sudaryta darbo sutartis galėtų būti pratęsta antrajai ketverių metų kadencijai, ir apibrėžti šios išimties taikymo sąlygas.¹⁰⁶ Šio projekto iniciatoriai – Lietuvos Respublikos ūkio ministerija.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2016) https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/89711b3044fb11e6bd3bfefc575ccac4/f7a97610450511e6bd3bfefc575ccac4/format/ISO_PDF/

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2016) https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/89711b3044fb11e6bd3bfefc575ccac4/f7a97610450511e6bd3bfefc575ccac4/format/ISO_PDF/

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2016), supra note 74.

Dabar galiojančiame Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įmonių įstatyme vadovo skyrimo tvarka. Įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta, kad Įmonės savininko teises įgyvendinanti institucija skiria ir atšaukia įmonės vadovą, nustato darbo sutarties su įmonės vadovu sąlygas, įmonės vardu sudaro ir nutraukia darbo sutartį su įmonės vadovu, tvirtina įmonės vadovo pareigybės nuostatus¹⁰⁷, Įstatymo 11 straipsnio 1 d. nurodyta, kad „Įmonės vadovas pradeda eiti pareigas nuo sprendime dėl jo paskyrimo nurodytos dienos. Kai įmonė steigiamą, įmonės vadovu paskirtas asmuo pradeda eiti įmonės vadovo pareigas nuo įmonės įregistravimo dienos“¹⁰⁸

Pagrindinė įstatymo projekto nuostata yra susijusi su ketverių metų kadencijos įmonės vadovui nustatymu ir pareiga įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai atšaukti įmonės vadovą iš pareigų pasibaigus ketverių metų kadencijai, išskyrus siūlomą nustatyti išimtį, kai įmonės vadovo pirmosios kadencijos laikotarpiu įmonė pasiekė jai nustatytus veiklos tikslus. Nurodytu atveju įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai suteikiama galimybė pratęsti įmonės vadovo darbo sutartį antrajai ketverių metų kadencijai be konkurso.¹⁰⁹

Autorius pritaria, kad nustatius įmonės vadovui kadenciją įmonių valdymas taptų efektyvesnis ir nukreiptas į aiškius tikslus, tuo pagerėtų įmonių valdymo kontrolė. Vadovu paskirtas asmuo stiprinti savo vadovavimo, lyderystės ir žinių apie valdomą įmonę gebėjimus

Nors šiuo metu galiojantis įstatymas įtvirtina įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos teisę atšaukti įmonės vadovą, minėtina, kad šia teise naudojamas retai. Pažymėtina, kad daugiau nei 1/2 šiuo metu valstybės įmonių vadovų pareigas einančių asmenų buvo paskirti prieš 10 ir daugiau metų, o 1/4 šias pareigas eina 20 ir daugiau metų, o tai kelia pagrįstų abejonių dėl įmonių savininko teises ir pareigas įgyvendinančių institucijų vykdomos įmonių vadovų veiklos priežiūros efektyvumo.¹¹⁰

Tai patvirtina ir faktinė situacija, kai iš pareigų buvo atleistas ilgametis Valstybinės įstaigos Registrų centras vadovas, Lietuvos Respublikos prezidentė išreiškė nuomonę, kad „Valstybinių įmonių ir įstaigų valdymas turi būti efektyvus, bet pirmiausiai skaidrus ir garantuoti pajamas valstybei. Kol kas matėme atvirkštinę tendenciją <...>. Turime įsisenėjusią

¹⁰⁷Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo 4 straipsnis <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.29FB2C8807FE/sKxokGVPR>

¹⁰⁸Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo 11 straipsnio 1 dalis <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.29FB2C8807FE/sKxokGVPR>

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2016), supra note 74.

¹¹⁰Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2016)

https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/89711b3044fb11e6bd3bfefc575ccac4/f7a97610450511e6bd3bfefc575ccac4/format/ISO_PDF/

problema įvairių duomenų bazėse, taip pat Registrų centrą, kur, norint įdėti vieną ar kitą dokumentą ar duomenis, net valstybinės įstaigos turi mokėti dideles sumas“, teigė Lietuvos Respublikos Prezidentė, kuri taip pat akcentavo, kad ydinga praktika, kai valstybinių įmonių vadovai savo postuose dirba ilgus metus, turi baigtis.¹¹¹ Kadangi Valstybės įmonėje Registrų centras atliktas auditas parodė, kad ji valdoma neefektyviai, samdo per daug darbuotojų, o jiems vadovauja per daug vadovų. Tokią informaciją skelbia BNS, gavusi audito santrumpą. Joje rašoma, kad įmonės pelningumas nesiekia 1%, o tam įtakos turi informacinių sistemų išlaikymo, darbo užmokesčio sąnaudos ir nedideli paslaugų įkainiai. Be to, Registrų centras neturi dividendų politikos, nėra nusistatęs nuosavybės ar turto gražos rodiklių. Auditą atliko audito ir mokesčių konsultavimo įmonė KPMG bei konsultacijų bendrovė „OVC Consulting“.¹¹²

Įstatymo projekte siūlomos nustatyti išimties, leisiančios pasibaigus įmonės vadovo pirmajai kadencijai, su juo sudarytą darbo sutartį pratęsti antrajai ketverių metų kadencijai, susiejimas su įmonei nustatytų tikslų pasiekimu įmonės vadovo pirmosios kadencijos laikotarpiu, grindžiamas įmonės, kaip viešojo juridinio asmens teisinės formos, specifika.¹¹³ Nors įmonės tikslas – teikti viešąsias paslaugas, gaminti produkciją ir vykdyti kitą veiklą siekiant tenkinti viešuosius interesus, pažymėtina, kad vadovaujantis galiojančiu teisiniu reguliavimu, įmonė turi siekti įmonės verslo vertės augimo, valstybės investuoto kapitalo gražos arba bent jau pelningos veiklos. Tai pagrindžia ir įstatymo nuostatos, reglamentuojančios įmonės pelno įmokos mokėjimą atitinkamai į valstybės ar savivaldybės biudžetą (įstatymo 15 straipsnio 2 dalies 10 punktas, 6, 8, 10 dalys) Atsižvelgiant į tai bei siekiant didinti įmonės vadovo suinteresuotumą įmonės veiklos rezultatais, įmonės vadovo kadencijos pratęsimo galimybė yra siejama būtent su įmonei nustatytų veiklos tikslų pasiekimu, o ne su įmonės vadovo asmeninės veiklos vertinimu.

Tokia praktika, kai įmonės veiklos tikslų pasiekimas ar nepasiekimas tiesiogiai turi įtakos įmonės vadovui, egzistuoja ir dabar: Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 665 „Dėl Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo“¹¹⁴ nustatyta, kad įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija užtikrina, kad nepasiekus valstybės įmonės tikslų ar juos pasiekus tik iš dalies būtų svarstoma, ar vadovas tinka eiti pareigas; valstybės įmonės

¹¹¹ Alfa straipsnis. Sabaliausko tvirtovė neįveikiama jau du dešimtmečius. (2017) <http://www.alfa.lt/straipsnis/50132825/registru-centras-sabaliausko-tvirtove-neiveikiama-jau-du-desimtmecius>

¹¹²Valstybės žinios. Registrų centro vadovas traukiasi iš pareigų. (2017) <http://vz.lt/2017/02/20/registru-centro-vadovas-traukiasi-is-pareigu#ixzz4cnWW8c2L>

¹¹³ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2016) https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/89711b3044fb11e6bd3bfefc575ccac4/f7a97610450511e6bd3bfefc575ccac4/format/ISO_PDF/

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 665 „Dėl Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo. Valstybės žinios, 2012-06-16, Nr. 67-3394 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6AF226769DB2>

vadovui būtų nemokama atlygio kintamoji dalis arba ji būtų proporcingai mažinama (Aprašo 29 punktą). Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad įmonės veiklos tikslų įgyvendinimo rezultatų atitiktis nustatytiems veiklos tikslams būtų vertinama Vyriausybės ar savivaldybės tarybos nustatyta tvarka.¹¹⁵

Lietuvos Respublikos prezidentė Dalia Grybauskaitė 2017 metų sausio pradžioje pranešė teikianti įstatymų pataisas, ribosiančias valstybės ir savivaldybės įmonių bei akcinių bendrovių vadovų darbo metus, kuriose remiantis naujomis įstatymų pataisomis, valstybės ir savivaldybių įmonių bei valstybės ir savivaldybių valdomų akcinių ir uždaryjū bendrovių vadovams įvedamos 5 metų kadencijos bei nustatoma, kad tas pats žmogus negali eiti vienos įmonės vadovo pareigų daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Baigęs dvi kadencijas vienoje įmonėje, vadovas galės dalyvauti kitų įmonių rengiamuose konkursuose.¹¹⁶

Autoriaus nuomone, šios pataisos tai postūmis į skaidresnį ir efektyvesnį valstybės įmonių valdymą, tačiau iš esmės problema neišsprendžia dėl Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatyme esančių spragų. Reikalinga pakeisti valstybinių įmonių vadovų skyrimo tvarką, kurios tikslas – naujų saugiklių nuo korupcijos, piktnaudžiavimo tarnyba įvedimas. Kadangi, „amžini vadovai“ susigyvena su politikais, tampa neprincipingi, neskaidrūs ir valstybės interesus iškeičia į atskirų partijų ar politikų naudą.

Šią situaciją galėtų pakeisti:

Pirma, jei pretendams į valstybės įmonių vadovus turėtų būti numatoma dalis analogiškų nepriklausomumo kriterijų, kaip ir valdybų nariams, įtvirtinant juos nauju Vyriausybės nutarimu arba papildant jau esantį 2015 m. birželio 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 631 patvirtintą „Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkama kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašą“¹¹⁷, pvz:

✓ Kandidatas į valstybės įmonės vadovus, „neturi turėti nuosavybės teise tos valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės, į kurią pretenduoja, arba su ja susijusios bendrovės akcijų ir negali būti tokio akcininko atstovas“.¹¹⁸

¹¹⁵Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2016) https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/89711b3044fb11e6bd3bfefc575ccac4/f7a97610450511e6bd3bfefc575ccac4/format/ISO_PDF/

¹¹⁶ Viešajam sektoriui – papildomi antikorpuciniai saugikliai. Lietuvos Respublikos prezidentė. 2017-01-17. <https://www.lrp.lt/lt/viesajam-sektoriui-papildomi-antikorpuciniai-saugikliai/26893>

¹¹⁷ 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė 2015 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą parinkimo tvarkos aprašo redakciją patvirtintą nutarimu Nr. 196, TAR, 2017-03-23, Nr. 4757

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/Obf2e080199b11e58569be21ff080a8c/wOVgJiduMW>

¹¹⁸Ibid.

✓ Kandidatas į valstybės įmonės vadovus, „teikdamas prašymą dalyvauti atrankoje ir iki atrankos procedūrų pabaigos negali turėti ir per praėjusius 3 metus neturi būti turėjęs verslo ryšių su ta valstybės ar savivaldybės valdoma įmone, į kurią pretenduoja, ir su susijusia bendrove nei tiesiogiai, nei kaip turinčio tokių ryšių subjekto partneris, akcininkas, vadovas ar kolegialaus organo narys. Neturinčiu verslo ryšių kandidatu laikomas subjektas, kuris negauna jokių pajamų iš valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės arba susijusios bendrovės (išskyrus pajamas už kolegialaus organo nario pareigų ėjimą)“.¹¹⁹

✓ Kandidatas į valstybės įmonės vadovus „teikdamas prašymą dalyvauti atrankoje ir iki atrankos procedūrų pabaigos negali būti ir per paskutinius 3 metus neturi būti buvęs audito įmonės, kuri atlieka ar atliko tos valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurią pretenduoja, ir susijusios bendrovės auditą, partneriu, akcininku, vadovu, kolegialaus organo nariu arba darbuotoju“.¹²⁰

✓ Kandidatas į valstybės įmonės vadovus „neturi būti ėjęs tos valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurią pretenduoja, kolegialaus organo nario pareigų 2 iš eilės įstatuose nustatytus įgaliojimų laikotarpius“.¹²¹

✓ Kandidatas į valstybės įmonės vadovus, „teikdamas prašymą dalyvauti atrankoje ir iki atrankos procedūrų pabaigos neturi būti konkrečios valstybei atstovaujančios institucijos, kuri yra valstybės ar savivaldybės valdomos įmonės, į kurios kolegialaus organo nario vietą pretenduoja kandidatas, akcijų valdytoja ar savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, darbuotojas ir paskutinius 3 metus neturi būti ėjęs tokių pareigų“.¹²²

Taip pat papildant nauju nepriklausomumo kriterijumi:

✓ Kandidatas teikdamas prašymą dalyvauti atrankoje, sutinka, kad laimėjus atranką įsipareigoja sustabdyti narystę politinėje partijoje, jei tokiai priklauso, kadencijos laikotarpiui.

Antra, pretendams į valstybės įmonių vadovus būtų įdiegta centralizuota atranka – centralizuotas vadovavimo gebėjimų vertinimas. Centralizuotame valstybės įstaigų vadovų atrankos etape siūloma, taikyti analogišką atranką kaip valstybės tarnyboje, t.y. įdiegti keletą papildomų įrankių, kurie padės geriau įvertinti pretendentų tinkamumą užimti vadovaujamas pareigas. Antrajame etape valstybės įmonių vadovus atrinkinėtų komisijos iš nepriklausomų narių – tai užtikrintų kokybiškesnę ir skaidresnę vadovų atranką. Taip pat siekiant užtikrinti aukštesnį vadovavimo valstybės įmonėse lygį, siūloma įtvirtinti modernų ir kitų šalių praktika

¹¹⁹Ibid.

¹²⁰Ibid.

¹²¹Ibid.

¹²²2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė 2015 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą parinkimo tvarkos aprašo redakciją patvirtintą nutarimu Nr. 196, TAR, 2017-03-23, Nr. 4757

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0bf2e080199b11e58569be21ff080a8c/wOVgJiduMW>

patvirtintą vadovų vertinimo įrankį, centralizuoti vadovų mokymą, detaliau reglamentuoti jų kaitumą, taip padidėtų valstybės įmonių veiklos kokybė, nes būtų ugdomi gebėjimai, kurie yra būtini tiesioginėms funkcijoms atlikti.¹²³

Autoriaus nuomone, naujos valstybės įmonių valdymą reglamentuojančios pataisos, kuriose nurodomos valstybės įmonės vadovo kadencijos trukmė, pratęsimo galimybės ir pan., tai postūmis į skaidresnį ir efektyvesnį valstybės įmonių valdymą, tačiau iš esmės problema neišsisprendžia dėl Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatyme esančių spragų. Reikalinga pakeisti valstybinių įmonių vadovų skyrimo tvarką, kurios tikslas – naujų saugiklių nuo korupcijos, piktnaudžiavimo tarnyba įvedimas. Kadangi, „amžini vadovai“ susigyvena su politikais, tampa neprincipingi, neskaidrūs ir valstybės interesus iškeičia į atskirų partijų ar politikų naudą. Dėl šios priežasties, tam, kad valstybės įmones valdytų profesionalai, atranka turėtų būti centralizuota, kai pretendentai į valstybės įmonės vadovus privalėtų išlaikyti vadovavimo gebėjimo testus, o tik tuomet įgytų galimybę dalyvauti viešame konkurse.

¹²³ Valstybės tarnybos departamentas. Valstybės tarnybos aktualijos, Kryptis – profesionalesnė, skaidresnė, efektyvesnė valstybės tarnyba, 2015 rugsėjis, http://portalas.vtd.lt/upload/Dokumentai/Leidiniai/VTA_2015_rugsejis.pdf, žiūrėta 2017-01-15.

3. VALSTYBĖS ĮMONIŲ TEISINĖS SPRAGOS: TYRIMAS IR REZULTATAI

Autorius savo darbe aprašė valstybės įmonių teisinį reguliavimą, jo raidą, numatomą valstybės įmonių valdymo reformą. Taigi, šiame darbe keliami problema - Ar valstybės įmonių teisinis reguliavimas orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus? Tyrimo ginamieji teiginiai: 1. Valstybės įmonių teisinio reguliavimo spragos tiesiogiai įtakoja neefektyvų įmonių valdymą ir administravimą, o tai paveikia kiekvieną pilietį; 2. Nepriklausomas (depolitizuotas) valstybės įmonių valdymas – pagrindas Lietuvos Respublikos ekonominiam ir socialiniam vystymuisi; Tyrimo objektas: Valstybės įmonių teisinio reguliavimo problemos.

3. 1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Norint patvirtinti arba paneigti šiame darbe keliamus ginamuosius teiginius, autorius pasirinko anketinį metodą, remiantis Rimanto Tidikio (2003) metodologija. Pasirinkta anoniminės anketos rūšis, kuomet atsakęs asmuo lieka nežinomas. Pagal atsakymo formą respondentams buvo pateikti tiek atviro, tiek uždaro pobūdžio klausimai. Anot R. Tidikio, tokie atsakymai yra vertingesni, nes jie nėra tokie subjektyvūs, orientuoja atsakantįjį į daugumos priimtinius variantus, padeda išryškinti klausimo esmę.¹²⁴

Taikant kokybinius tyrimus yra siekiama kuo tiksliau ir aiškiau suprasti tiriamuosius reiškinius, nustatyti jų priežastis ir aplinkybes. Kokybiniu tyrimo tikslas – mokslinė žvalgyba, t. y. aprašyti pasirinktą objektą ir gauti duomenų apie mažai tirtą reiškinį ar procesą. Šiems tyrimams nėra taikomi griežti imties turinio reikalavimai, šių tyrimų reprezentatyvumą lemia ne atsitiktiniai tiriamųjų pasirinkimo būdai, o lankstūs vienokie ar kitokie teoriniai kriterijai. Svarbiausias kokybinių tyrimų elementas yra tyrimo duomenų apibendrinimas.¹²⁵

Apklausa dažnai taikoma, kai tiriamas reiškinys yra susijęs su žmonių nuostatomis, poreikiais, interesais, motyvacija ir pan. Socialiniuose moksluose apklausa taikoma kaip instrumentas informacijai iš respondentų surinkti iš anksto apgalvotais klausimais.¹²⁶ Kiekybine apklausa nesiekama rasti mokslui nežinomų tiesų, greičiau tik patvirtinti arba paneigti teorines nuostatas ar praktikoje kilusias įžvalgas. Apklausa dažniausiai vykdoma, siekiant gauti reprezentatyvios informacijos apie tiriamas tikslines grupes, o taip pat norint atrasti ryšius tarp skirtingų tyrimo parametrų. Pagal apklausos atlikimo būdą, apklausos skirstomos į tiesiogines apklausas (vykdomas tiesioginio interviu būdu), anketavimą, testus ir apklausas panaudojant

¹²⁴ Tidikis R. (2003) *Socialinių mokslinių tyrimų metodologija* <https://www.scribd.com/doc/36462514/Tidikis-Socialiniu-Moksliniu-Tyrimu-Metodologija>

¹²⁵ Žindžiūnaitė V., Rupšienė L., Bitinas B. (2008) *Kokybinių tyrimų metodologija*, Klaipėda: Klaipėdos universitetas, p. 12

¹²⁶ Apklausa kiekybiniame tyrime, žiūrėta 2017 kovo 15 d. <http://www.mokslomedis.lt/apklausa-kiekybiniame-tyrime/>

technologijas. Apklausos forma priklauso visų pirma nuo tyrimo tikslų ir uždavinių, respondentų skaičiaus, o taip pat nuo tyrimo rezultatų apdorojimo būdų.¹²⁷ Todėl autorius pasirinko anketavimą.

Teorinės darbo dalies tyrimo metu buvo analizuojama surinkta teorinė medžiaga susijusi su darbo tema – valstybės įmonių teisiniu reguliavimu, taip pat nagrinėjami teisės aktai, jų projektai, vyriausybės programos, moksliniai straipsniai apie įmonių valdymą, vykdomas valstybės įmonių reformas. Susipažinus su šia informacija buvo padaryta prielaida, kad didelę įtaką daromoms reformoms turi „politiniai ciklai“, tuo metu vykdomos pagrindinės reformos, priimami teisės aktų pakeitimai, kad daro didelę reikšmę valstybinių įmonių valdymui. Šio etapo metu taip pat analizuota informacija apie galimą politikų įtaką teisiniams reguliavimui ir vykdomai reformai, analizuojami duomenys dabartinėje situacijoje. Didelę reikšmę darbo apimčiai ir imčiai turėjo nauja Vyriausybės programa ir joje išskelti su darbo tema susiję klausimai, naujai paruošti teisės aktų projektai, bei jų priėmimas.

Respondentais pasirinkti skirtingų sričių specialistai – valdymo koordinavimo centro darbuotojai, politikai, tuo pačiu ir valstybės įmonių vadovai, valstybės įmonių stebėtojų tarybos nariai, taip pat įmonių darbuotojai – teisininkai, turintys ilgametę patirtį šioje srityje siekiant kad į valstybinių įmonių teisinį reguliavimą būtų pažiūrėta įvairiapusiškai, tiek ir teisinio reguliavimo pusės, tiek ir iš valdymo bei politinės įtakos teisiniam reguliavimui ir valdymui pusių.

Planuota, kad tyrime dalyvaus 30 asmenų - valstybės įmonių vadovai, iš kurių kai kurie yra politinės partijos nariai, kurie tiesiogiai dalyvauja valstybės įmonių valdyme, susiduria su teisinio reguliavimo problematika, bei vykdomomis reformomis, tų įmonių darbuotojai - teisininkai, turintys ilgametę patirtį šioje srityje, valstybės įmonės valdybos nariai bei valdymo koordinavimo centro atstovai, kurie stebi šį procesą ir prižiūri valstybės įmonės vadovavimo ir raidos procesus, tačiau dalis respondentų nepildė anketos, dalis savo nuomonę išreiškė telefonu. Taigi, tyrime dalyvavo 13 respondentų - valstybės įmonių vadovai, iš kurių kai kurie yra politinės partijos nariai, kurie tiesiogiai dalyvauja valstybės įmonių valdyme, susiduria su teisinio reguliavimo problematika, bei vykdomomis reformomis, tų įmonių darbuotojai - teisininkai, turintys ilgametę patirtį šioje srityje, valstybės įmonės valdybos nariai bei valdymo koordinavimo centro atstovai, kurie stebi šį procesą ir prižiūri valstybės įmonės vadovavimo ir raidos procesus.

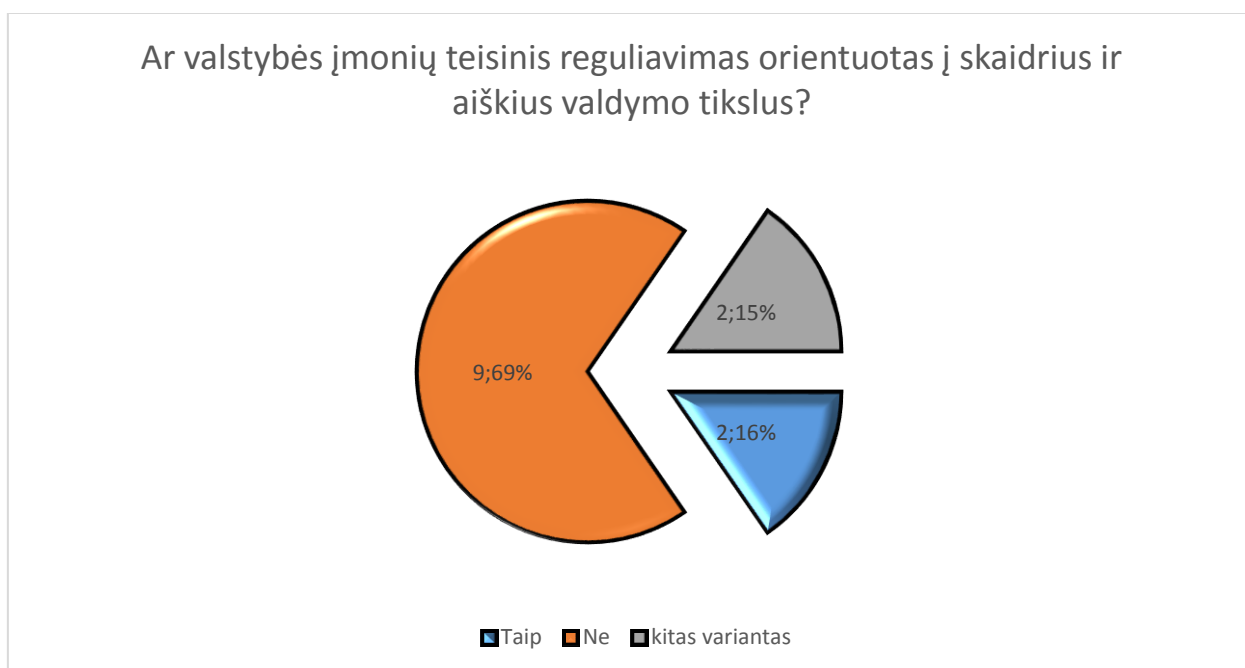
¹²⁷Apklausa kiekybiniame tyrime, supra note 3.

3.2. Tyrimo duomenų analizė

Tyrimo anketa buvo sudaryta iš dešimties klausimų, kurie buvo suformuluoti atsižvelgiant į darbe iškeltą problemą - ar valstybės įmonių teisinis reguliavimas orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus? Taip siekiant įvertinti ginamųjų teiginių patikimumą.

Autorius anketą pavadino „Valstybės įmonių teisinio reguliavimo problemos“, kviečiamus respondentus supažindino su tyrimo tikslu – „Maloniai prašau Jūsų sudalyvauti apklausoje, kurią vykdo Mykolo Romerio universiteto Administracinės teisės studijų programos magistrantė. Jūsų nuomonė yra svarbi, siekiant įvertinti valstybės įmonių (VI) teisinį reguliavimą, numatomą valstybės įmonių (VI) valdymo reformą. Anketa anoniminė, gauti duomenys bus naudojami tik apibendrintai analizei.“, paruošta anketa buvo išsiųsta atrinktiems respondentams.

Pirmuoju tyrimo klausimu respondentų buvo prašoma atsakyti - Ar valstybės įmonių teisinis reguliavimas orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus? Šiam klausimui atsakyti buvo galimi trys pasirinkimo variantai – taip, ne ir kitas variantas (nurodant savo nuomonę). Respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai:

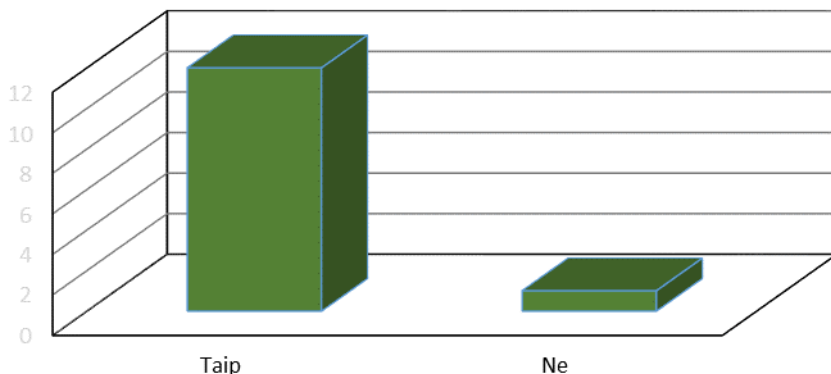

Taigi, respondentų atsakymai, pasiskirstė sekančiai 16 % atsakė – taip, 69% atsakė – ne, o likusieji 15 % pateikė savo nuomonę, vienas respondentas nurodė, kad „*taip turėtų būti, tačiau taip nėra*“, kita nurodė „*iš dalies*“. Šie rezultatai leidžia daryti išvadą, dauguma mano, jog valstybės įmonių teisinis reguliavimas nėra orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus.

Antruoju tyrimo klausimu respondentų buvo prašoma atsakyti - Valstybės įmonių vadovų atrankos profesionalumas ir skaidrumas yra vienas iš pagrindinių faktorių lemiančių kokybišką žmogiškųjų išteklių valdymą bei viešųjų paslaugų teikimą. Ar pritartumėte įstatymo pataisai, kad valstybės įmonių vadovų atranka turėtų būti centralizuota, pvz: centralizuotas vadovavimo

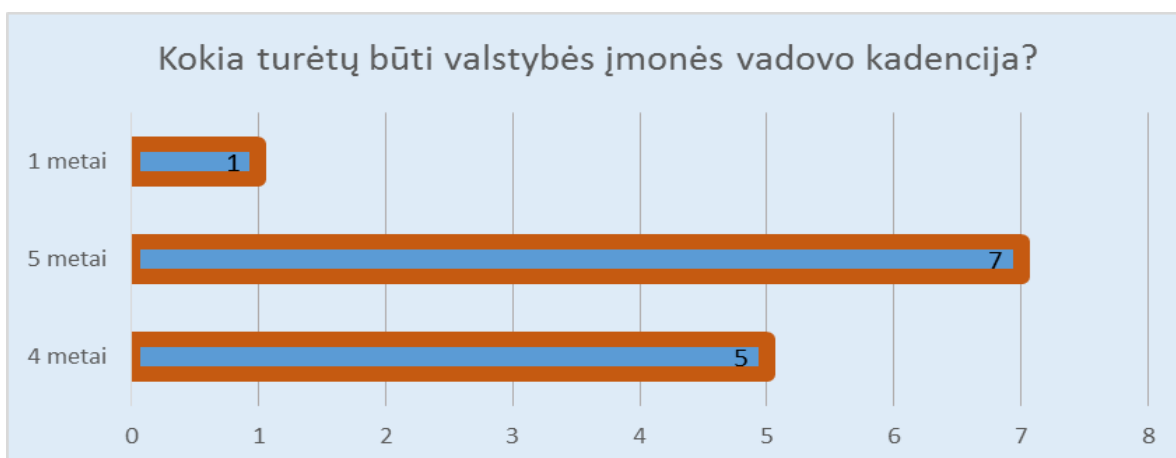
gebėjimų tikrinimas? Šiam klausimui atsakyti buvo galimi du pasirinkimo variantai – taip ir ne. Respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai:

**Ar pritartumėte įstatymo pataisai, kad valstybės
įmonių vadovų atranka turėtų būti
centralizuota?**

Taigi, 92,3 % respondentų pasirinko atsakymą – taip, o 7,7 % atsakė - ne. Šie rezultatai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad dauguma mano, jog reikalinga Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstatyme pataisa, kuri numatytų naują valstybės įmonių vadovų atranką.

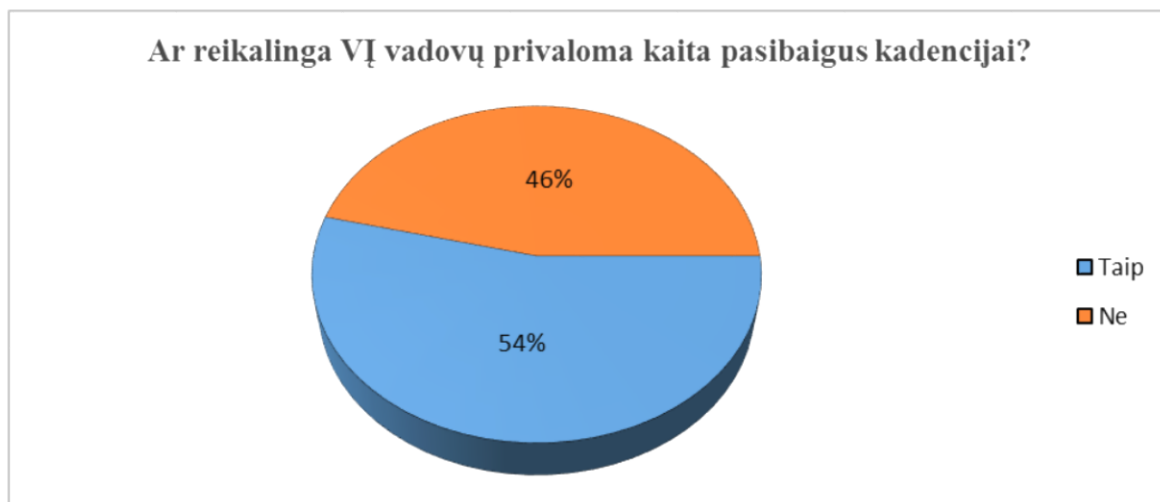
Trečiuoju tyrimo klausimu respondentų buvo prašoma atsakyti kokia turėtų būti valstybės įmonės vadovo kadencija? Šiam klausimui atsakyti buvo galimi du pasirinkimo variantai – 4 metai, 5 metai, 1 metai ir atsižvelgiant į įmonės rezultatus privaloma kaita pasibaigus kadencijai. Respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai:

Taigi, 38,5 % respondentų atsakė, kad valstybės įmonės vadovo kadencija turėtų būti 4 metai 53,8 % pasisakė už 5 metus, o 7,7 % nurodė, kad valstybės įmonės vadovo kadencija turėtų būti peržiūrima kasmet. Šie rezultatai leidžia daryti išvadą, kad dauguma mano, dabartinis

teisinis reguliavimas atitinka daugumo nuomonę, kadangi paskutinėse Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybių įstatymo pakeitimų projektuose nurodyta, kad valstybės įmonės vadovo kadencija 5 metai¹²⁸.

Ketvirtu tyrimo klausimu respondentų prašyta atsakyti - ar reikalinga valstybės įmonės vadovų privaloma kaita pasibaigus kadencijai? Šiam klausimui atsakyti buvo galimi du pasirinkimo variantai – taip ir nei. Respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai:

Taigi, iš 13 respondentų, 7 atsakė – taip, procentinė išraiška 53,8 %, 6 atsakė – ne, procentinė išraiška 46,2 %. Šie rezultatai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad respondentų nuomonės pasiskirstę panašiai, todėl galima daryti išvadą, kad vadovai turėtų profesionalai, jei jie turi stiprius vadovavimo ir lyderystės įgūdžius, turi galimybę pratęsti kadenciją, o jei jų vadovavime yra spragų, kadencija nepratęsiamą. Dabartinis teisinis reguliavimas netinkamas, kadangi Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymo 11 straipsnyje „Įmonės vadovas“ 1 dalyje nurodyta „Įmonės vadovas pradeda eiti pareigas nuo sprendime dėl jo paskyrimo nurodytos dienos.“¹²⁹ nenurodyta jo kadencijos trukmė.

Penktu tyrimo klausimu respondentų prašyta atsakyti – 2016-12-13 Vyriausybės Nr. XIII-82 patvirtinta Vyriausybės programa, kurios 243 p. nurodytas siekis depolitizuoti valstybės įmonių valdymą. Ar pritartumėte tokiam Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimui – valstybės įmonės vadovas negali priklausyti politinei partijai? Šiam klausimui atsakyti buvo galimi du pasirinkimo variantai – taip ir ne. Respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai:

¹²⁸ Dėl Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 Straipsnio pakeitimo Įstatymo Projekto Ir Lietuvos Respublikos Akcinių Bendrovių Įstatymo Nr. VIII-1835 Papildymo 37¹ straipsniu Įstatymo projekto pateikimo svarstyti Lietuvos Respublikos Seimui (Tar, 2017-01-11, Nr. 754) nuoroda internete <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/22a23270d80511e68d79c2033f194657>

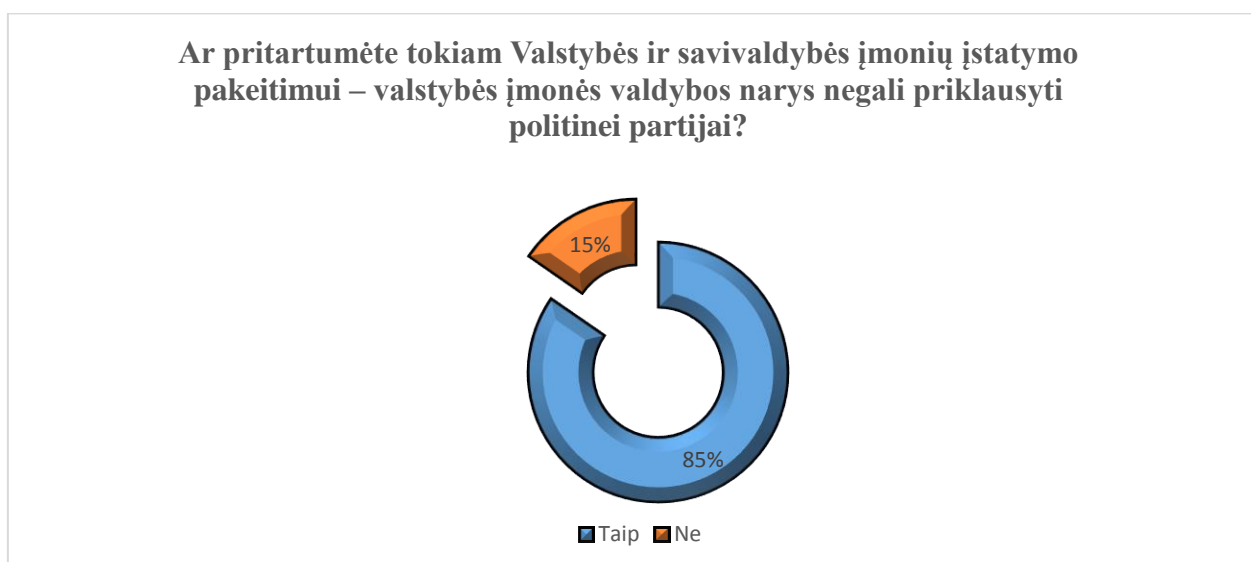
¹²⁹Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas, Valstybės žinios, 1994-12-31, Nr. 102-2049 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.29FB2C8807FE/sKxokGVPR>

Taigi, 84,6 % iš visų apklaustų respondentų pasirinko atsakymą – taip, o likusieji atsakė, kad valstybės įmonės vadovas gali priklausyti politinei partijai ir tokiai Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pataisai nepritarę.

Šeštu tyrimo klausimu respondentų prašyta atsakyti – 2016-12-13 Vyriausybės Nr. XIII-82 patvirtinta Vyriausybės programa, kurios 243 p. nurodytas siekis depolitizuoti valstybės įmonių valdymą. Ar pritartumėte tokiam Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimui – valstybės įmonės valdybos narys negali priklausyti politinei partijai? Šiam klausimui atsakyti buvo galimi du pasirinkimo variantai – taip ir ne. Respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai:

Taigi, atsakymai pasiskirstė analogiškai kaip ir į penktąjį klausimą - 84,6 % iš visų apklaustų respondentų pasirinko atsakymą – taip, o likusieji atsakė, kad valstybės įmonės valdybos narys gali priklausyti politinei partijai ir tokiai Valstybės ir savivaldybių įstatymo pataisai nepritarę.

Septintojo klausimas, užduotas respondentams - Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimuose numatyta, kad Valstybės įmonių valdybas turės sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų narių, o į šias pareigas negalės būti paskirti politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojai. Kitą valdybos narių dalį sudarytų įmonės darbuotojai, tame tarpe gali būti ir įmonės vadovas. Kaip Jūs manote ar taip bus užtikrinamas efektyvesnis ir skaidresnis įmonės valdymas? Šiam klausimui atsakyti buvo galimi du pasirinkimo variantai – taip ir ne. Respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai:

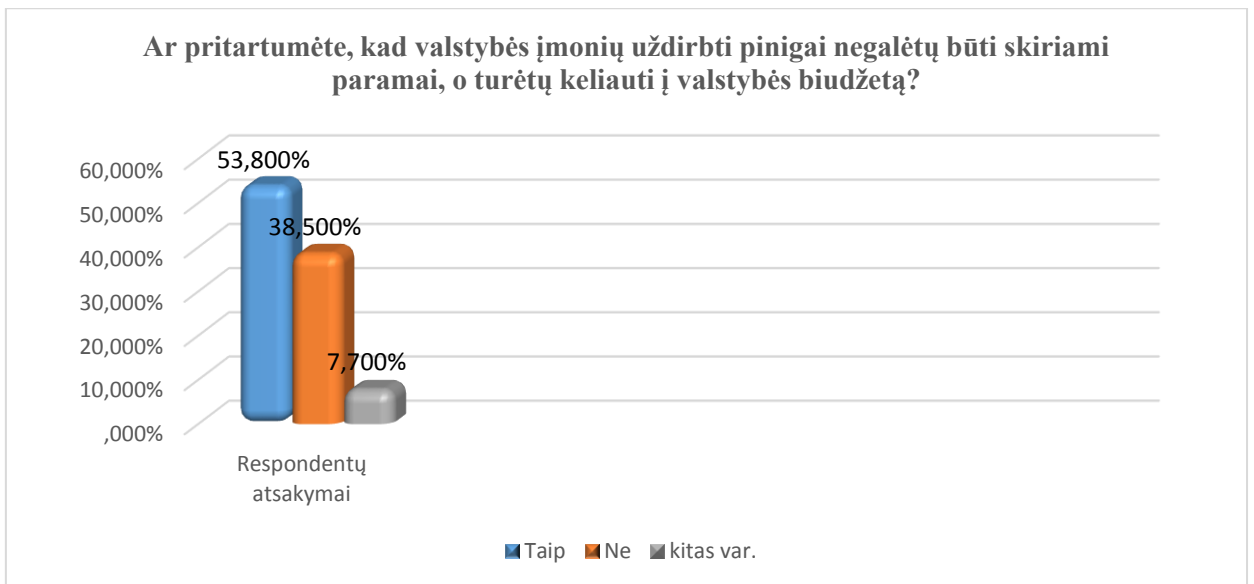
Taigi, 84,6 % iš visų apklaustų respondentų pasirinko atsakymą – taip, o likusieji 15,4 % - ne. Tai suponuoja išvadą - įsigaliojus numatytoms Valstybės ir savivaldybės įstatymo pataisoms, kuriose numatyta, kad Valstybės įmonių valdybas turės sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų narių, o į šias pareigas negalės būti paskirti politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojai. Kitą valdybos narių dalį sudarytų įmonės darbuotojai, tame tarpe gali būti ir įmonės vadovas, taip bus užtikrinamas efektyvesnis ir skaidresnis įmonės valdymas.

Aštuntuoju klausimu respondentų buvo prašoma atsakyti: valstybės įmonių valdybos nariams yra mokamas atlygis, kurį nustato akcininkų susirinkimas. Rekomenduojama, kad valdybos nario atlygis neviršytų 1/4 bendrovės vadovui nustatyto viso atlygio, o valdybos pirmininko - 1/3 tokio atlygio dydžio, kuris mokamas iš valstybės įmonės biudžeto. Ar pritartumėte tam, kad sprendimai būtų nešališki ir pirmenybė teikiama viešiesiems interesams, jei visų valstybės įmonių ir visiems valdybos nariams atlyginimas būtų fiksuotas ir mokamas iš savininko teises įgyvendinančios institucijos biudžeto? Šiam klausimui atsakyti buvo galimi du pasirinkimo variantai – taip ir ne. Respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai:

Taigi, 84,6 % iš visų apklaustų respondentų pasirinko atsakymą – taip, o likusieji 15,4 % - ne. Atsižvelgiant į respondentų atsakymus galima daryti išvadą, kad turėtų būti inicijuojamas įstatymo projektas, kuriame būtų numatoma, kad visų valstybės įmonių ir visiems valdybos nariams atlyginimas būtų fiksuotas ir mokamas iš savininko teises įgyvendinančios institucijos biudžeto.

Maždaug trys dešimtys valstybės įmonių teikia įvairią paramą viešosioms įstaigoms, mokykloms, sporto klubams. Ar Jūs pritartumėte, kad valstybės įmonių uždirbti pinigai negalėtų būti skiriami paramai, o turėtų keliauti į valstybės biudžetą? - devintuoju klausimu buvo prašoma atsakyti respondentų, pasirenkant tris atsakymo variantus – taip, ne arba pateikti savo nuomonę.

Atsakymai į devintąjį klausimą pasiskirstė sekančiai 53,8 % atsakė taip, tai reikštų, kad valstybės įmonių pinigai turėtų keliauti tiesiai į valstybės biudžetą, 38,5 % atsakė - ne, tai reiškia, kad pritaria, jog valstybės įmonių uždirtbami pinigai gali būti skiriami paramoms. Tačiau likusieji 7,7 % pasirinko kitą variantą, pateikdami savo nuomonę „šios lėšos turi būti skirstomos įmonės viduje (pvz. darbuotojų skatinimui)“, tai galima sakyti, kad paramos skyrimui dauguma nepritaria, todėl paramos skyrimo teisinis reguliavimas turėtų būti peržiūrėtas.

Dešimtąjį klausimą respondentams autorius uždavė atviro tipo ir prašė nurodyti – kokias matote valstybės įmonių teisinio reguliavimo spragas?

Respondentai pateikė sekančius atsakymus:

- ✚ *Interesų deklaravimas, aiškūs tikslai įmonėms, depolitizavimas (įmonės turi valdyti profesionalai);*
- ✚ *Nenuoseklus ir smulkmeniškasis reguliavimas;*
- ✚ *Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo netobulumas;*
- ✚ *Įgyvendinti vientisą valstybės valdomų įmonių valdymo politiką ir nustatyti vienodus standartus;*
- ✚ *Valstybės įmonių valdymas visiškai priklauso nuo valdančiųjų politinių partijų valios;*
- ✚ *Visos čia išvardintos;*
- ✚ *Manau, jog valstybinių įmonių uždirtbtasis pelnas, t.y. grąža į valstybės biudžetą yra šiai dienai per mažas;*
- ✚ *Trūksta veiklos privalomo veiklos viešinimo, ypatingai dėl skiriamų paramų - kam ir kiek;*

3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Apklaustieji asmenys, nurodė, kad įmones turi valdyti profesionalai, valstybės įmonių valdymas turėtų būti atskirtas nuo politikų valios, taip pat reikalinga peržiūrėti teisės aktus reglamentuojančius valstybės įmonių valdymą administravimą, t.y. vadovų ir valdybos narių atranką, skyrimo tvarką.

Respondentų - valstybės įmonių vadovai, iš kurių kai kurie yra politinės partijos nariai, kurie tiesiogiai dalyvauja valstybės įmonių valdyme, susiduria su teisinio reguliavimo problematika, bei vykdomomis reformomis, tų įmonių darbuotojai - teisininkai, turintys ilgametę patirtį šioje srityje, valstybės įmonės valdybos nariai bei valdymo koordinavimo centro atstovai, kurie stebi šį procesą ir prižiūri valstybės įmonės vadovavimo ir raidos procesus, pateikti atsakymai patvirtino, jog valstybės įmonių teisinis reguliavimas turėtų būti tobulinamas ir šalinamos Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatyme ir jame lydinčiuose teisės aktuose esančios spragos.

Respondentų atsakymus galima išskirti lentelėje, kurioje nurodoma kuriems pokyčiams pritaria dauguma:

Anketos klausimas	Atsakymas	Procentinė išraiška
1. Ar valstybės įmonių teisinis reguliavimas orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus?	Ne	69,2
2. Valstybės įmonių vadovų atrankos profesionalumas ir skaidrumas yra vienas iš pagrindinių faktorių lemiančių kokybišką žmogiškųjų išteklių valdymą bei viešųjų paslaugų teikimą. Ar pritartumėte įstatymo pataisai, kad valstybės įmonių vadovų atranka turėtų būti centralizuota, pvz: centralizuotas vadovavimo gebėjimų tikrinimas?	Taip	92,3
3. Kokia turėtų būti valstybės įmonės vadovo kadencija?	5 metai	53,8
4. Ar reikalinga valstybės įmonės vadovų privaloma kaita pasibaigus kadencijai?	Taip	53,8
5. 2016-12-13 Vyriausybės Nr. XIII-82 patvirtinta Vyriausybės programa, kurios 243 p. nurodytas siekis depolitizuoti valstybės įmonių valdymą. Ar pritartumėte tokiam Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimui – valstybės įmonės vadovas negali priklausyti politinei partijai?	Taip	84,6
6. 2016-12-13 Vyriausybės Nr. XIII-82 patvirtinta Vyriausybės programa, kurios 243 p. nurodytas siekis depolitizuoti valstybės įmonių valdymą. Ar pritartumėte tokiam Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimui – valstybės įmonės vadovas negali priklausyti politinei partijai?	Taip	84,6
7. Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimuose numatyta, kad Valstybės įmonių valdybas turės sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų narių, o į šias pareigas negalės būti paskirti politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojai. Kitą valdybos narių dalį	Taip	84,6

sudarytų įmonės darbuotojai, tame tarpe gali būti ir įmonės vadovas. Kaip Jūs manote ar taip bus užtikrinamas efektyvesnis ir skaidresnis įmonės valdymas?		
8. Valstybės įmonių valdybos nariams yra mokamas atlygis, kurį nustato akcininkų susirinkimas. Rekomenduojama, kad valdybos nario atlygis neviršytų 1/4 bendrovės vadovui nustatyto viso atlygio, o valdybos pirmininko - 1/3 tokio atlygio dydžio, kuris mokamas iš valstybės įmonės biudžeto. Ar pritartumėte tam, kad sprendimai būtų nešališki ir pirmenybė teikiama viešiesiems interesams, jei visų valstybės įmonių ir visiems valdybos nariams atlyginimas būtų fiksuotas ir mokamas iš savininko teises įgyvendinančios institucijos biudžeto?	Taip	84,6
9. Maždaug trys dešimtys valstybės įmonių teikia įvairią paramą viešosioms įstaigoms, mokykloms, sporto klubams. Ar Jūs pritartumėte, kad valstybės įmonių uždirbti pinigai negalėtų būti skiriami paramai, o turėtų keliauti į valstybės biudžetą?	Taip	53,8

6. lentelė. Anketos rezultatai.

69,2 procentų respondentų atsakė, kad valstybės įmonių teisinis reguliavimas nėra orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus, su šiuo atsakymu autorius sutinka tik iš dalies. Šiuo klausimu sutikčiau su prof. Dr. A.Urmonu, kad „pirmiausiai reiktų atkreipti dėmesį į kintančios socialinės teisinės vertybinės orientacijos įtaką¹³⁰“, laikui bėgant keičiasi ir žmogaus vertybės ir požiūris į tam tikro reiškinio teisinį reguliavimą. Valstybės įmonių teisinis reguliavimo ateities vizija yra nukreipta į skaidrius ir aiškius reguliavimo tikslus, tai patvirtina ir naujos Vyriausybės programos siekiai bei uždaviniai, kurių tikslas „depolitizuoti valstybės įmonių valdymą.<...> Valstybės įmonė turi veikti kaip rinkos dalyvė ir kaip socialinės naudos visuomenei teikėja. Į viešąsias paslaugas teikiančių valstybės įmonių ir (arba) savivaldybių įmonių valdymą įtrauksime vartotojų ir bendruomenių atstovus. Bet kuriuo atveju joms turi vadovauti savo srities profesionalai ir jokių atveju jų valdymo organai neturi tapti menkai kompetetingų partijų atstovų prieglauda. Užtikrinsime valdymą, pagrįstą geriausia praktika, profesionalumu, skaidrumu ir atsakomybe“.¹³¹ Deja, „anksčiau priimti įstatymai vertybinės orientacijos į žmogų požiūriu labai atsilieka nuo naujai priimtųjų“¹³², teigia prof. A.Urmonas. Šiai dienai nauji pokyčiai teisinio reguliavimo srityje matomi, kadangi pakeista valstybės įmonių valdybos narių atranka, kurią Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2017 m. kovo 15 d.

¹³⁰ Urmonas A., Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje, Jurisprudencija, Mokslo darbai 5 (83) (2006); 37-47,

<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2869/2672>

¹³¹ Vyriausybės programa. 2016-12-13 LR Vyriausybės nutarimas Nr. XIII-82, 243 p. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ed6be240c12511e6bcd2d69186780352>

¹³² Urmonas A., Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje, Jurisprudencija, Mokslo darbai 5 (83) (2006); 37-47,

<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2869/2672>

nutarimu Nr. 196 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą parinkimo tvarkos aprašo redakcijos patvirtinimo“.¹³³ Skaidrių ir aiškių tikslų valstybės įmonių teisiniame reguliavime galima tikėtis tik tuomet, kai šias įmones valdys profesionalai, kurie bus atskaitingi nepriklausomoms audito įmonėms, kurių sudėtis bus keičiama kasmet.

Beveik absoliuti dauguma, t.y. 92,3 procentų respondentų pasisakė už tai, kad valstybės įmonių vadovų atrankos profesionalumas ir skaidrumas yra vienas iš pagrindinių faktorių lemiančių kokybišką žmogiškųjų išteklių valdymą bei viešųjų paslaugų teikimą ir reikalinga įstatymo pataisa, kuria būtų reglamentuota, kad valstybės įmonių vadovų atranka turėtų būti centralizuota, pvz: centralizuotas vadovavimo gebėjimų tikrinimas. Taip pat respondentai pritaria, kad tiek valstybės įmonių vadovai, tiek valdybos nariai turėtų nepriklausyti politinėms partijoms ar bent sustabdė narystę jose kadencijos laikotarpiui. Šiai respondentų nuomonei autorius pritartų, kadangi dabartinės Vyriausybės programos tikslas depolitizuoti valstybės įmonių valdymą, tai būtų vienas ir galimų sprendimo variantų, numatant šiuos pokyčius teisės aktuose. Šio pokyčio įgyvendinimui reikalingas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, kuriuo būtų patvirtintas valstybės įmonių vadovų atrankos aprašas ir jame numatyti bendrieji reikalavimai bei metodika, kaip centralizuotai turėtų būti vykdoma atranka.

Daugiau ne pusė respondentų pasisakė už valstybės įmonių vadovų 5 metų kadencijos įvedimą, todėl neabejotinai teisės aktų projektai, kuriuose numatyta valstybės įmonių vadovų kadencija turi būti priimti ir įgyvendinami. Taigi, Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių Įstatymo Nr. I-722 11 Straipsnio pakeitimo <...> projektas pateiktas svarstyti Seimui, tikėtina, kad jam bus pritarta ir valstybės įmonių vadovų kadencija bus 5 metai. Tačiau problema neišsprendžiama, nes projekte nenumatytas kadencijų skaičius, autoriaus nuomone turėtų būti ne daugiau nei dvi iš eilės kadencijos. Šiai nuomonei pritaria ir daugiau nei pusė (53,8 proc.) respondentų, kurie nurodo, kad privaloma valstybės įmonių vadovų kaita pasibaigus kadencijai.

Toliau kalbant valstybės įmonių valdymo teisinio reguliavimo nukreipimą į skaidrius ir aiškius tikslus reikalinga taip pat atsižvelgti į respondentų daugumos nuomonę, kad tiek valstybės įmonės valdybos nariai, tiek vadovai turėtų būti apolitiški ir kadencijos laikotarpiu nepriklausyti jokiai politinei partijai. Apklaustieji teigiamai vertina, kad valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimuose numatyta, kad „valstybės įmonių valdybas turės sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų narių, o į šias pareigas negalės būti paskirti politinio

¹³³ 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė 2015 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą parinkimo tvarkos aprašo redakciją patvirtintą nutarimu Nr. 196, TAR, 2017-03-23, Nr. 4757
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0bf2e080199b11e58569be21ff080a8c/wOVgJiduMW>

pasitikėjimo valstybės tarnautojai, o kitą valdybos narių dalį sudarytų įmonės darbuotojai, tame tarpe gali būti ir įmonės vadovas¹³⁴, tai leis užtikrinti skaidresnį ir efektyvesnį įmonių valdymą.

Pritarčiau prof. A.Urmono nuomonei, tam „kad būtų gerbiamas ir vykdomas, įstatymas turi aprėpti kuo daugiau visuomenės interesų, būti aiškus ir visiems suprantamas ir orientuotas į ateitį“¹³⁵, todėl visai suprantama, kad reikalinga keisti ir valstybės įmonių valdybos narių atlygio mokėjimo tvarką, ją sureguliuoti taip, kad būtų užkirstas kelias įvairioms interpretacijoms ir išvengta korupcijos apraiškų.

Taigi, galima pastebėti, kad tyrimo dalyvių nuomonės daugeliu klausimų dėl valstybės įmonių teisinio reguliavimo sutapo, pastarieji pripažino, kad įmones turi valdyti profesionalai, valstybės įmonių valdymas turėtų būti atskirtas nuo politikų valios, taip pat reikalinga peržiūrėti teisės aktus reglamentuojančius valstybės įmonių valdymą administravimą, t.y. vadovų ir valdybos narių atranką, skyrimo tvarką.

Altiktas tyrimas, jo duomenų analizė ir apibendrinimas, patvirtina darbe iškeltus ginamuosius teisinius, tai reiškia, kad valstybės įmonių teisinio reguliavimo spragos tiesiogiai įtakoja neefektyvų įmonių valdymą ir administravimą, o tai paveikia kiekvieną pilietį ir depolitizuotas valstybės įmonių valdymas – pagrindas Lietuvos Respublikos ekonominiam ir socialiniam vystymuisi.

¹³⁴ 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė 2015 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą parinkimo tvarkos aprašo redakciją patvirtintą nutarimu Nr. 196, TAR, 2017-03-23, Nr. 4757

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0bf2e080199b11e58569be21ff080a8c/wOVgJiduMW>

¹³⁵ Urmonas A., Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje, Jurisprudencija, Mokslo darbai 5 (83) (2006); 37-47,

<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2869/2672>

IŠVADOS

1. Mūsų valstybė – Respublika – viešas reikalas (res publica) tai reiškia yra visų žmonių. Tai suponuoja jos egzistencijos tikslą – apsaugoti ir atstovauti kiekvieną iš mūsų. Kadangi valstybės įmonės priklauso valstybei, o valstybė priklauso visiems piliečiams – mokesčių mokėtojams, todėl tai mūsų visų turtas, už kurį esame atsakingas kiekvienas. Tik tinkamas šio turto teisinis reguliavimas ir administravimas lems kiekvieno iš mūsų poreikių patenkinimą ir valstybės raidą. Valstybės įmonės yra svarbios šaliai ir jų pozicija yra išskirtinė bendrojoje rinkoje, todėl jų valdymo ir administravimo teisinis reguliavimas turi būti ypatingai preciziškas ir skaidrus. Valstybės įmonės tiesiogiai prisideda prie valstybei būtinų ir svarbių funkcijų įgyvendinimo, tuo pačiu taip netiesiogiai daromas poveikis gyventojų gerovei ir palankesnės sąlygos verslo kūrimui. Valstybinių įmonių valdymo ir administravimo teisiniame reguliavime egzistuojančios spragos tiesiogiai įtakoja neefektyvų įmonių valdymą ir administravimą, o tai paveikia kiekvieną pilietį. Taigi, valstybės pareiga atstovauti ir ginti kiekvieno iš mūsų interesus, o tai valstybė tai atlieka per valstybinio valdymo institucijas, kur viena jų valstybės įmonės. Taigi, mokslinės literatūros analizė ir kokybinio tyrimo gauti rezultatai leidžia visiškai patvirtinti darbe iškeltą ginamąjį teiginį – valstybės įmonių teisinio reguliavimo spragos tiesiogiai įtakoja neefektyvų įmonių valdymą ir administravimą, o tai paveikia kiekvieną pilietį.

2. Valstybės įmonių veikla turi didžiulį poveikį šalies ekonomikai ir gerovei, todėl tinkamas ir profesionalus valstybinių įmonių valdymas labai svarbus, nes tai apima ir socialinius, ir ekonominius, ir strateginius valstybės interesus. Tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvoje keičiantis valdančiajai politinei partijai, keičiasi ir valstybės įmonių vadovai, valdybos nariai, tokiu principu formuojamas netinkamas valstybinių įmonių valdymas. Dažniausiai reformos pradedamos formuoti politinio elito lygmenyje, tačiau tai ydinga praktika, todėl šios srities teisinio reguliavimo permainos neišvengiamos. Valstybės įmonėms turi vadovauti profesionalai, todėl jų skyrimas turi būti depolitizuotas, o tai įtvirtinama teisės aktuose, reguliuojančiuose valstybės įmonių vadovų, valdybos narių atranką ir skyrimo tvarką. Valstybinių įmonių valdymas turi būti pagrįstas geriausia praktika, profesionalumu ir atsakomybe bei kryptingais tikslais, tik tuomet Lietuvos Respublikoje bus užtikrinamas ekonominis ir socialinis vystymasis. Labai trūksta mokslinių darbų ir tyrimų valstybės įmonių teisinio reguliavimo srityje ir darbo autorei teko savarankiškai atlikti tyrimą iš pirminių šaltinių ir dažnai pirmą kartą nagrinėti teisinio reguliavimo spragas, darbo aktualumą patvirtina ir tai, kad valstybės įmonių pertvarkymai yra vienas pagrindinių dabartinės Vyriausybės programos prioritetų. Taigi, mokslinės literatūros analizė ir kokybinio tyrimo gauti rezultatai leidžia visiškai patvirtinti darbe iškeltą ginamąjį

teiginį – depolitizuotas valstybės įmonių valdymas – pagrindas Lietuvos Respublikos ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, pasitvirtino.

3. Valstybės įmonės veiklą vykdo vadovaudamosi Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymu ir jų veiklą reglamentuojančiais teisės aktais. Valstybės įmonė yra iš valstybės turto įsteigta arba įstatymų nustatyta tvarka valstybei perduota įmonė. Valstybė savo kaip valstybės valdomų įmonių, savininkės teisės įgyvendina per ministerijas ar joms pavaldžias įstaigas. Valstybės įmonių skaičius palaipsniui mažėja, sujungiant panašią veiklą vykdančias įmones, bei atsisakant įmonių, kurių valstybei valdyti nėra tikslinga, jas privatizuojant. 2017 metų duomenimis yra 78 valstybės įmonės. Nuo 2010 metų iki 2017 metų buvo padaryta daug teigiamų pokyčių valstybės įmonių teisiniame reguliavime, kuriais įnešta daugiau skaidrumo ir efektyvumo, nustatyta efektyvesnė ir skaidresnė valstybės įmonių finansinės atskaitomybės, pelno paskirstymo tvarka, iš dalies depolitizuota valstybės įmonių valdybos narių skyrimo tvarka. Darbe iškeltas uždavinys – išanalizuoti ir apibendrinti valstybės įmonių atsiradimą ir teisinio reguliavimo raidą, įgyvendintas.

4. Valstybės įmonių paskirtis teikti viešąsias paslaugas, gaminti produkciją ir vykdyti veiklą, siekiant tenkinti viešuosius interesus. Lietuvoje 2017 metų duomenimis yra 78 valstybės įmonės, tame tarpe yra ir strateginę reikšmę turinčios valstybės įmonės – oro uostai, regiono kelių įmonės, Ignalinos atominė elektrinė, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija ir Lietuvos naftos produktų agentūra ir kitos įmonės. Darbo temos aktualumą patvirtino ir naujai priimta Vyriausybės programa, patvirtina, kad šiandieninis valstybės įmonių teisinis reguliavimas neturi aiškiai išreikštų ir skaidrių valdymo tikslų. Darbe iškeltas uždavinys – išanalizuoti ir įvertinti valstybės įmonių svarbą, paskirtį ir nepakankamą teisinį reguliavimą valdymo ir administravimo srityje, įgyvendintas.

5. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatyme įtvirtinta nuostata, kad „Valstybės įmonės <...> tikslas – teikti viešąsias paslaugas, gaminti produkciją ir vykdyti kitą veiklą siekiant tenkinti viešuosius interesus“¹³⁶. Viešojo intereso sąvoka įstatyme neapibrėžta, o tai suponuoja galimybę priimant valdymo sprendimus ir jų įgyvendinimo būdus savaip interpretuoti viešąjį interesą ir pasinaudojant šia spraga suteikiama galimybė valdant įmonę piktnaudžiauti savo teisėmis. Nustatyta, kad šiandieniniame valstybės įmonių valdymo teisiniame reguliavime aiškus valstybės įmonių vadovų atrankos tvarkos trūkumas. Reikalinga pakeisti valstybės įmonių vadovų skyrimo tvarką, kurios tikslas – nauji saugikliai nuo korupcijos, piktnaudžiavimo tarnyba ir depolitizavimas. Darbe iškeltas uždavinys – nustatyti su

¹³⁶ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimo įstatymas, 2 str. 3 p. Valstybės žinios, 2004-01-07, Nr. 4-24 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.35E7B34FF641>

kokiomis problemomis buvo ir yra susiduriama valstybės įmonių teisiniame reguliavime bei įvertinti jau priimtus ar reikalingus priimti sprendimus šioje srityje, įgyvendintas.

REKOMENDACIJOS

Remiantis atlikta teorine analize bei gautais tyrimo rezultatais, rekomenduotina pakeisti teisinį reguliavimą - parengti teisės aktų pakeitimus, numatant:

1. Valstybės įmonių vadovų skyrimo tvarka centralizuota, privalomas vadovavimo gebėjimų tikrinimas;

2. Valstybės įmonės vadovo kadencija penki metai, atsižvelgiant į įmonės veiklos rezultatus kadencija gali būti pratęsiama dar penkeriems metams. Valstybės įmonės vadovu negali būti daugiau nei dvi kadencijas iš eilės.

3. Valstybės įmonės valdybos nariams mokamas fiksuotas atlyginimas iš savininko teisės įgyvendinančios institucijos biudžeto.

4. Taip pat siūlytina sudaryti nepriklausomų audito ekspertų grupę prie Vyriausybės, kuri veiktų rotacijos pagrindais (1 metų kadencija) ir kuri savarankiškai pasirinktų valstybės įmones auditui. Tai aktualu, kadangi Lietuvoje veikiantys auditą reglamentuojantys teisės aktai daugiau nukreipti į finansinę kontrolę, tačiau valstybinių įmonių valdymo tobulinimas turėtų pagrįstas valdymo ir administravimo vadybos auditu.

Atlikto tyrimo analizė, patvirtina, kad tam, kad sprendimai būtų nešališki ir pirmenybė teikiama viešiesiems interesams ir valstybės įmonių valdymas būtų depolitizuotas, valstybės įmonių vadovai ir valdybos nariai turėtų nepriklausyti politinėms partijoms. Todėl siūlytina Vyriausybei apsvarstyti klausimą, ar valstybės įmonės vadovai ir valdybos nariai gali priklausyti politinėms partijoms, ar turėtų pareigą sustabdyti narystę partijose, kadencijos laikotarpiui.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės žinios, 1992-11-30, Nr. 33-1014, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA>;
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1046.
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000-07-31, Nr. 64-1914, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E22116F1B0E0/hlNOtsBAbW>
4. Lietuvos Respublikos lito patikimumo įstatymas. Valstybės žinios, 1994-03-30, Nr. 24-378, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5744>;
5. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl valstybinių įmonių, kurių iki 2000-ųjų metų nenumatoma nei akcionuoti, nei privatizuoti. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-205.
6. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 102-2049.
7. Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 4, 5, 6, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Prieiga internete: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=362009&b=>; žiūrėta 2015 12 02.
8. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimo įstatymas, 2 str. 3 p. Valstybės žinios, 2004-01-07, Nr. 4-24 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.35E7B34FF641>
9. Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1995, Nr. 61-1530.
10. Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1991, Nr. 10-261.
11. Lietuvos Respublikos valstybinių įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 1990, Nr. 30-709.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 birželio 6 d. nutarimas Nr. 1052 dėl Valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių aprašo

- patvirtinimo ir koordinuojančios institucijos paskyrimo. Valstybės žinios, 2010, Nr. 88-4637.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1731 dėl Valstybės valdomų įmonių efektyvumo didinimo koncepcijos patvirtinimo. Valstybės žinios, 2010, Nr. 145-7447.
 14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 665 dėl valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo. Valstybės žinios, 2012, Nr. 67-3394.
 15. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2004-01-07, Nr. 4-24, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.35E7B34FF641>
 16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 kovo 15 d. nutarimas Nr. 196 dėl 2015 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. 631 Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą parinkimo tvarkos aprašo redakcijos, TAR, 2017-03-23, Nr. 4757, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0bf2e080199b11e58569be21ff080a8c/wOVgJiduMW>
 17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa. Valstybės žinios, 2012, Nr. 149-7630.
 18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa. 2016-12-13 LR Vyriausybės nutarimas Nr. XIII-82, TAR, 2016-12-13, Nr. 28737, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ed6be240c12511e6bcd2d69186780352>
 19. Dėl Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybės įmonių Įstatymo Nr. I-722 11 Straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos Akcinių Bendrovių Įstatymo Nr. VIII-1835 Papildymo 371 straipsniu Įstatymo projekto pateikimo svarstyti Lietuvos Respublikos Seimui (Tar, 2017-01-11, Nr. 754) nuoroda internete <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/22a23270d80511e68d79c2033f194657>
 20. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2016) https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/89711b3044fb11e6bd3bfefc575ccac4/f7a97610450511e6bd3bfefc575ccac4/format/ISO_PDF/

21. LR Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, Žin. (1997, Nr. 67-1659).
22. Laurišonytė N. Lietuvos valstybės valdomų įmonių vadovų politizacija. *Politologija*, 2014, 68-95.
23. Marčiulionytė M., Oržekaiskas P., Juknevičius A. „Valstybinių verslo įmonių valdymo tobulinimo galimybės“, Viejoji politika ir administravimas T12, Nr. 1/2013, p. 36-49;
24. Pukelienė, V. Deksnytė, I. Valiutų krizių poveikis ekonomikoms: Rusijos atvejis ir atgarsiai Lietuvoje. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*. 2010. 1. 160.
25. Pukelienė, V. Deksnytė, I. Valiutų krizių poveikis ekonomikoms: Rusijos atvejis ir atgarsiai Lietuvoje. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*. 2010.
26. Šimėnas. A. *Ekonomikos reforma Lietuvoje*. Vilnius: Pradai, 1996. 105.
27. Tidikis R. (2003) *Socialinių mokslinių tyrimų metodologija* <https://www.scribd.com/doc/36462514/Tidikis-Socialiniu-Moksliniu-Tyrimu-Metodologija>
28. Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas, *Socialinių mokslų studijos* 2 (6) (2010), p. 123-137
29. Urmonas A., Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje, *Jurisprudencija, Mokslo darbai* 5 (83) (2006); 37-47, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2869/2672>
30. Žindžiūnaitė V., Rupšienė L., Bitinas B. (2008) *Kokybinių tyrimų metodologija*, Klaipėda: Klaipėdos universitetas
31. Apie VKC. Prieiga internete: <http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc/>; žiūrėta 2015 12 02.
32. Apklausa kiekybiniame tyrime, <http://www.mokslomedis.lt/apklausa-kiekybiniame-tyrime/>, žiūrėta 2017-01-12;
33. Alfa straipsnis. Sabaliausko tvirtovė neįveikiama jau du dešimtmečius. 2017-01-27, nuoroda <http://www.alfa.lt/straipsnis/50132825/registru-centras-sabaliausko-tvirtove-neiveikiama-jau-du-desimtmecius>

34. Lietuvos bankas. Istorija. Prieiga internete: https://www.lb.lt/lt_about_history; žiūrėta 2015 11 30.
35. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-owned Enterprises. OECD 2005. Prieiga internete: <http://corporategovernance.lt/uploads/docs/OECD%20Guidelines%20on%20Corporate%20Governance%20of%20State-Owned%20Enterprises.pdf> ; žiūrėta 2015 12 02.
36. Savivaldybių valdomų įmonių portfelio apžvalga. Prieiga internete: <http://vkc.turtas.lt/vvi-portfelis/svi-portfelio-apzvalga/2014> žiūrėta 2016 11 29.
37. LR Seimo žmogaus teisių komitetas kartu su Lietuvos žmogaus teisių asociacija konferencijos medžiaga „Viešasis interesas ir jo gynimas” (2011) <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>, žiūrėta 2016-12-10;
38. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutartis 2014-10-27 civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014, nuoroda <http://eteismai.lt/byla/100856020440058/3K-7-414/2014>;
39. Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema, viešojo intereso sąvoka (2016) <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>, žiūrėta 2016-12-01;
40. Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24. 39.
41. Jaunius Gumbis. Public Interest: Problem of Conceptualisation. V., 2006 [http://mfo.smf.ktu.lt/Edukin/zumalas/archive/pdf72006%201%20\(5n/1%20Jaunius%20Gum](http://mfo.smf.ktu.lt/Edukin/zumalas/archive/pdf72006%201%20(5n/1%20Jaunius%20Gum);
42. Swedbank. Ekonomikos apžvalga, 2010 04.
43. Valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita valstybės įmonių valdymas. 2009 12 23 Nr. VA-P2-20-13-24.
44. Valstybės kontrolė. Apie nepriklausomų valdybos narių skyrimą. (2015) <http://vkc.turtas.lt/valdybos-nariams1/nepriklausomi-valdybu-nariai-vvi>;
45. Valstybės kontrolė. Žengtas svarbus žingsnis siekiant užtikrinti valstybės valdomų įmonių skaidrų ir efektyvų valdymą. (2015) <http://vkc.turtas.lt/naujienos/zengtas->

[svarbus-zingsnis-siekiant-uztikrinti-valstybes-valdomu-imoniu-skaidru-ir-efektyvu-valdyma;](#)

46. Valstybės valdymo tobulinimo komisijos (Saulėlydžio komisijos) 2009-2012 m. veiklos ataskaita. Rezultatai ir gairės tolesniems pokyčiams.
47. Valstybės valdomos įmonės. Prieiga internete: [http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc;](http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc) žiūrėta 2015 12 03.
48. Valstybės valdomų įmonių sąrašas. Prieiga internete: http://vkc.turtas.lt/static/uploads/VVI_sarasas_15_Q2.pdf žiūrėta 2016 11 30.
49. Valdymo ir skaidrumo politika. Prieiga internete [http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc,](http://vkc.turtas.lt/valdymo-ir-skaidrumo-politika/apie-vkc) žiūrėta 2016-11-30;
50. Valstybės žinios. Registrų centro vadovas traukiasi iš pareigų. 2017-02-20, nuoroda <http://vz.lt/2017/02/20/registru-centro-vadovas-traukiasi-is-pareigu#ixzz4cnWW8c2L>
51. Žemaitaitis R. Viešojo intereso sąvokos neapibrėžtumas Lietuvoje atveria kelius piktnaudžiavimui 2013-03-04, nuoroda <http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/liuuvos-naujienos/viesojo-intereso-savokos-neapibreztumas-lietuvoje-atveria-kelius-piktnaudziavimui-925370/>

SANTRAUKA

Džermeikienė D. Valstybės įmonių teisinis reguliavimas/ Administracinės teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. Gintautas Vilkelis.- Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešosios teisės institutas, 2017, - 70 p.

Šiame magistriniame darbe analizuojamas valstybės įmonių teisinis reguliavimas, jo raida, valstybės įmonių valdymo ir administravimo teisiniame reguliavime esančios problemos. Ši tema yra aktuali, kadangi su valstybės įmonių Lietuvoje veikla susiduriame kasdieniame gyvenime, ši veikla pasižymi dideliu problemišku, nes nuolatos buvo ir toliau yra siekiama tobulinti šių subjektų veiklą bei kontrolę. Valstybės įmonės teikia viešąsias paslaugas ir tenkina viešąjį interesą, todėl yra aktualus teisinis reguliavimas, kad jų veikla būtų kuo efektyvesnė, kas automatiškai pagerintų teikiamų paslaugų kokybę ir sumažintų kainas. Darbe keliamą problema - Ar valstybės įmonių teisinis reguliavimas orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus?

Darbo tikslas - nustatyti su kokiomis problemomis buvo ir yra susiduriama valstybės įmonėms vykdant valdymo funkcijas bei įvertinti jau priimtus ar reikalingus priimti sprendimus šioje srityje. Tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai: 1. Išanalizuoti ir apibendrinti valstybės įmonių teisinio reguliavimo mechanizmą, apžvelgti ir įvertinti esamą reglamentavimą.; 2. Išanalizuoti ir įvertinti valstybės įmonių svarbą, paskirtį ir nepakankamą teisinį reguliavimą valdymo ir administravimo srityje; 3. Nustatyti su kokiomis problemomis buvo ir yra susiduriama valstybės įmonių teisiniame reguliavime bei įvertinti jau priimtus ar reikalingus priimti sprendimus šioje srityje.

Darbe naudoti: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, istorinių dokumentų analizė, lyginamoji analizė, anketinė apklausa. Analitinėje darbo dalyje naudotas empirinio tyrimo apklausos metodas, tai padėjo iširti darbe iškeltą problemą, jos pagrįstumą.

Darbe iškelti ginamieji teiginiai: 1. Valstybės įmonių teisinio reguliavimo spragos tiesiogiai įtakoja neefektyvų įmonių valdymą ir administravimą, o tai paveikia kiekvieną pilietį; ir 2. Depolitizuotas valstybės įmonių valdymas – pagrindas Lietuvos Respublikos ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, patvirtinti.

Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmojoje dalyje pateikiama teorinė šio darbo dalis, aptariama teoriniu požiūriu analizuojama valstybės valdomų įmonių tipai, samprata, reikšmė piliečiui ir visuomenei, apžvelgiama kas yra valstybinės įmonės, kokių pagrindų jos valdomos, teisinio reguliavimo mechanizmas bei jo pokyčiai, raida. Antrojoje dalyje apžvelgiamos valstybės įmonių valdymo ir administravimo teisinio reguliavimo problemos ir tobulinimo galimybės. Trečioji dalis skirta aprašyti atliktą tyrimą, jo metodiką, organizavimą, atlikto tyrimo duomenų analizę bei apibendrinimą. Darbas baigiamas išvadamis ir rekomendacijomis.

Raktiniai žodžiai: valstybės įmonės, teisinis reguliavimas

SUMMARY

Džermeikienė D. Legal Regulation of State Enterprises/ Administrative Law Master's degree final thesis. Supervisor doc. Dr. Gintautas Vilkelis. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Institute of Public Law, 2017, - 70 p.

The paper analyses the legal regulation of state enterprises, its development, and the issues present in the legal regulation of the management and administration of state enterprises. The subject is relevant since the operation of state enterprises in Lithuania is something we deal with in day-to-day life, and this operation is characterised by being highly problematic as it has always been and still is attempted to improve the operation and control of these subjects. State enterprises provide public services and fulfil the demands of public interest, which is why legal regulation is relevant in order to ensure that their operation is as effective as possible, which would consequently improve the quality of the services provided while reducing the prices. The issue raised in the paper: Is the legal regulation of state enterprises focused on clear and transparent management goals?

The goal of the paper is to ascertain what problems the state enterprises used to and still do run into while performing managerial functions and to evaluate the solutions implemented and required to implement in this field. In order to achieve this goal, the following tasks are set: 1. Analyse and conclude the mechanism of legal regulation of state enterprises, review and evaluate the current regulations; 2. Analyse and evaluate the importance and purpose of state enterprises and the insufficient legal regulation in the field of management and administration; 3. Ascertain what problems arise in the legal regulation of state enterprises and evaluate the solutions implemented and required to implement in this field.

In writing the paper, the following were used: analysis of scientific literature, analysis of legal documents, analysis of historical documents, comparative analysis, questionnaire survey. The analytical part of the paper used the empirical study survey method, which aided the analysis of the issue raised in the paper and its validity.

The following defended statements, made in the paper, have been confirmed: 1. The shortcomings in the legal regulation of state enterprises indirectly affect ineffective management and administration of the enterprises, which affects each citizen; and 2. Depoliticised management of state enterprises is the basis for the economical and social development of the Republic of Lithuania.

The paper comprises three main parts. The first part presents the theoretical part of the paper, discussing and analysing the theoretical aspects of the types and concepts of state-managed enterprises, their significance to individual citizens and the public, reviews what state enterprises are and what their management is based on, as well as the mechanism of legal regulation and how it has changed and developed. The second part reviews the issues in the legal regulation of the management and administration of state enterprises and possibilities for improvement. The third part focuses on describing the performed research, its methodology and organisation, as well as an analysis and conclusion of its results. The paper ends with conclusions and recommendations.

Key words: state enterprises, legal regulation

Džermeikienė D. Valstybės įmonių teisinis reguliavimas/ Administracinės teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. Gintautas Vilkelis.- Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešosios teisės institutas, 2017, - 70 p.

ANOTACIJA

Šiame magistriniame darbe analizuojamas valstybės įmonių teisinis reguliavimas, jo raida, valstybės įmonių valdymo ir administravimo teisiniame reguliavime esančios problemos. Nagrinėjama su kokiomis problemomis buvo ir yra susiduriama valstybės įmonėms vykdant valdymo funkcijas bei įvertinti jau priimtus ar reikalingus priimti sprendimus šioje srityje.

Raktiniai žodžiai: valstybės įmonės, teisinis reguliavimas.

Džermeikienė D. Legal Regulation of State Enterprises/ Administrative Law Master's degree final thesis. Supervisor doc. Dr. Gintautas Vilkelis. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Institute of Public Law, 2017, - 70 p.

ANOTATION

The aim of master thesis is to analyse the legal regulation of state enterprises, its development, and the issues present in the legal regulation of the management and administration of state enterprises. In this master paper we analyse problems in the legal regulation of state enterprises and evaluate the solutions implemented and required to implement in this field.

Key words: state enterprises, legal regulation.

PRIEDAI

ANKETA „VALSTYBĖS ĮMONIŲ TEISINIO REGULIAVIMO PROBLEMOS“

Gerbiamas Respondente,

Maloniai prašau Jūsų sudalyvauti apklausoje, kurią vykdo Mykolo Romerio universiteto Administracinės teisės studijų programos magistrantė. Jūsų nuomonė yra svarbi, siekiant įvertinti valstybės įmonių (VI) teisinį reguliavimą, numatomą valstybės įmonių (VI) valdymo reformą. Anketa anoniminė, gauti duomenys bus naudojami tik apibendrintai analizei.

Iš anksto dėkoju už atsakymus!

Šios anketos rezultatai viešai nepublikuojami.

1. Ar valstybės įmonių teisinis reguliavimas orientuotas į skaidrius ir aiškius valdymo tikslus?

Taip

Ne

Kitas atsakymas

2. Valstybės įmonių vadovų atrankos profesionalumas ir skaidrumas yra vienas iš pagrindinių faktorių lemiančių kokybišką žmogiškųjų išteklių valdymą bei viešųjų paslaugų teikimą. Ar pritarumėte įstatymo pataisai, kad valstybės įmonių vadovų atranka turėtų būti centralizuota, pvz: centralizuotas vadovavimo gebėjimų tikrinimas?

Taip

Ne

Kitas atsakymas

3. Kokia turėtų būti valstybės įmonės vadovo kadencija?

4 metai

5metai

1 metai ir atsižvelgiant į įmonės rezultatus kasmet pratęsiama;

4. Ar reikalinga valstybės įmonės vadovų privaloma kaita pasibaigus kadencijai?

Taip

Ne

5. 2016-12-13 Vyriausybės Nutarimu Nr. XIII-82 patvirtinta Vyriausybės programa, kurios 243 p. nurodytas siekis depolitizuoti valstybės įmonių valdymą. Ar pritartumėte tokiam Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimui - valstybės įmonės vadovas negali priklausyti politinei partijai?

- Taip
- Ne

6. 2016-12-13 Vyriausybės Nutarimu Nr. XIII-82 patvirtinta Vyriausybės programa, kurios 243 p. nurodytas siekis depolitizuoti valstybės įmonių valdymą. Ar pritartumėte tokiam Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimui - valstybės įmonės valdybos narys negali priklausyti politinei partijai?

- Taip
- Ne

7. Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimuose numatyta, kad Valstybės įmonių valdybas turės sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų narių, o į šias pareigas negalės būti paskirti politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojai. Kitą valdybos narių dalį sudarytų įmonės darbuotojai, tame tarpe gali būti ir įmonės vadovas. Kaip Jūs manote ar taip bus užtikrinamas efektyvesnis ir skaidresnis įmonės valdymas?

- Taip
- Ne

8. Valstybės įmonių valdybos nariams yra mokamas atlygis, kurį nustato akcininkų susirinkimas. Rekomenduojama, kad valdybos nario atlygis neviršytų 1/4 bendrovės vadovui nustatyto viso atlygio, o valdybos pirmininko - 1/3 tokio atlygio dydžio, kuris mokamas iš valstybės įmonės biudžeto. Ar pritartumėte tam, kad sprendimai būtų nešališki ir pirmenybė teikiama viešiesiems interesams, jei visų valstybės įmonių ir visiems valdybos nariams atlyginimas būtų fiksuotas ir mokamas iš savininko teises įgyvendinančios institucijos biudžeto?

- Taip
- Ne

9. Maždaug trys dešimtys valstybės įmonių teikia įvairią paramą viešosioms įstaigoms, mokykloms, sporto klubams. Ar Jūs pritartumėte, kad valstybės įmonių uždirbti pinigai negalėtų būti skiriami paramai, o turėtų keliauti į valstybės biudžetą?

Taip

Ne

Kitas atsakymas

10. Kokias matote valstybės įmonių teisinio reguliavimo spragas?